

Dienst Justitiële Inrichtingen
Ministerie van Justitie

Jaarbericht 2008

**Stap in de
goede richting**

Onze missie

De Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) levert een bijdrage aan de veiligheid van de samenleving door de tenuitvoerlegging van vrijheidsstraffen en vrijheidsbenemende maatregelen en door de aan onze zorg toevertrouwde personen de kans te bieden een maatschappelijk aanvaardbaar bestaan op te bouwen.

DJI. Waar vrijheid ophoudt en weer kan beginnen.

Inhoud

Missie	1
Inhoud	2
Voorwoord	3
Gedetineerden	4
Interview Bert Koops & Peter van der Sande	8
Jongeren	10
Interview Frank Philippart & Michael Aben	14
Patienten	16
Interview Rianne Kasander & Loes Schoenmaker	20
Vreemdelingen	22
Interview Richard Pieterse & Eric Witkamp	26
Corporate thema's	28
Interview Arie Uyterlinde & Annette Libau	32
Interview Theo Cuijpers & André Aarntzen	36
Cijfers	38
Organogram	46
Colofon	48

Voorwoord

Een jaar geleden ontving u het jaarbericht 'Veilig werken aan verandering'; het jaarplan voor 2008 droeg de titel 'Veilig samen voort'. De dynamiek die uit deze titels spreekt, heeft ook in werkelijkheid haar beslag gekregen. In het afgelopen jaar hebben we, samen met onze ketenpartners, heel gericht verdere stappen gezet om onze gemeenschappelijke doelen te verwezenlijken. We hebben bijvoorbeeld veel bereikt op het gebied van veiligheid. Zo heeft DJI haar visie op interne veiligheid op schrift gesteld.

In 2008 konden we ook de vruchten plukken van een aantal gezamenlijke acties van DJI en ketenpartners, gericht op het vervullen van het tweede deel van onze missie: 'de aan onze zorg toevertrouwde personen de kans bieden op een maatschappelijk aanvaardbaar bestaan'. Zo werkt de hele sector Gevangeniswezen nu met het Programma Terugdringen Recidive. Dit houdt onder meer in dat gedetineerden zich al in een vroeg stadium beginnen voor te bereiden op hun terugkeer naar de maatschappij. Dit doen ze met hulp vanuit DJI en de reclasseringsorganisaties.

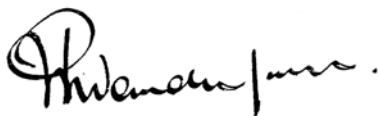
Binnen de sector Justitiële Jeugdinstellingen zijn de bestaande samenwerkingsverbanden en overlegmomenten met ketenpartners als de Raad voor de Kinderbescherming en Bureau Jeugdzorg geïntensiveerd en gestructureerd in zogenaamde netwerk- en trajectberaden. Sinds 2008 maakt elke justitiële jeugdinstelling deel uit van zo'n netwerk. Nauwere samenwerking tussen de Directie Forensische Zorg en de geestelijke gezondheidszorg maakt dat het aanbod aan forensische zorg steeds efficiënter en effectiever wordt. De Directie Bijzondere Voorzieningen hield zich in 2008 onder meer bezig met het organiseren van goede begeleiding voor vreemdelingen die terugkeren naar hun land van oorsprong.

Uiteraard dragen ook de landelijke diensten en het hoofdkantoor hun steentje bij aan het verwezenlijken van onze doelen. In het hoofdstuk 'Corporate Thema's' leest u daar meer over. In dit en andere hoofdstukken is ook aandacht voor op handen zijnde reorganisaties, zoals de scheiding tussen strafrechtelijk en civiel binnen de sector JJI en de nieuwe vestigingsstructuur binnen het gevangeniswezen.

In de interviews ten slotte, vertellen medewerkers van DJI samen met ketenpartners hoe zij, en vooral ook hun gezamenlijke doelgroep, profiteren van de onderlinge samenwerking.

Met recht kan ik dus stellen dat het geheel van activiteiten van DJI in 2008 een stap was in de goede richting. Instrumenteel hierin waren de ketenpartners, maar zeker ook de ruim 19.000 DJI'ers, die met elkaar jaarlijks toch zo'n 80.000 ingeslotenen 'te gast' hebben, en deze zo goed mogelijk begeleiden bij hun terugkeer in de maatschappij. De veiligheid van de hele samenleving is erbij gediend. Een bedankje voor de inzet en betrokkenheid van onze medewerkers is dan ook zeker op zijn plaats. Bij dezen! Het doet mij zeer veel genoegen de resultaten van hun inspanningen via dit jaarbericht met u te kunnen delen.

Met vriendelijke groet,

Peter van der Sande
wnd hoofddirecteur Dienst Justitiële Inrichtingen

Gedetineerden

DJI voert namens de minister van Justitie straffen en vrijheidsbenemende maatregelen uit die door de rechter zijn bepaald. Volwassenen die zijn veroordeeld of in afwachting zijn van het vonnis, worden gedetineerd in een van de ruim 60 locaties van de sector Gevangeniswezen. Vanaf het moment dat een gedetineerde zijn straf moet uitzitten, start ook de voorbereiding op zijn terugkeer in de maatschappij. Om de kans op succes daarbij te vergroten werkt DJI nauw samen met uiteenlopende ketenpartners, zoals de reclassering, gemeenten, het Openbaar Ministerie (OM) en de geestelijke gezondheidszorg (GGZ). Niet voor niets is ketensamenwerking een belangrijk onderwerp in het Programma Modernisering Gevangeniswezen, dat in 2008 startte.

Gedetineerden

Aan de basis van het Programma Modernisering Gevangeniswezen ligt een heldere visie die in samenspraak met medewerkers uit alle lagen van de organisatie én met ketenpartners is geformuleerd. In deze visie is ook het gemeenschappelijk doel van DJI en haar partners verwoord: recidive terugdringen door middel van een efficiënte, persoonsgerichte aanpak. Dit bereik je onder meer door zorg op maat en door een goede nazorg: zaken waarbij een goede afstemming en samenwerking met ketenpartners onontbeerlijk zijn. Succesvolle samenwerkingsverbanden smeden was in 2008 niet voor niets een van de belangrijkste doelstellingen van DJI. Dat op dit gebied in het afgelopen jaar veel bereikt is, blijkt wel uit de voorbeelden van ketensamenwerking die in dit hoofdstuk aan de orde komen.

Gezamenlijke visie Gevangeniswezen

In 2008 is een nieuwe visie en een strategisch kader geformuleerd met betrekking tot de toekomst van het gevangeniswezen. DJI'ers uit alle geledingen en diverse ketenpartners hadden een stem in dit proces. De visie vormt het fundament voor het programma Modernisering Gevangeniswezen dat verschillende verandertrajecten en projecten omvat. In 2009 wordt het strategische kader vertaald naar concrete doelstellingen en wordt er een begin gemaakt met het opstellen van de plannen van aanpak per vestiging.

DJI adviseert OM over vrijheid onder voorwaarden

In het verleden kwamen gedetineerden nadat ze tweederde van hun straf hadden uitgezeten vrijwel automatisch vrij. Maar sinds de Wet voorwaardelijke invrijheidstelling op 1 juli 2008 van kracht werd, zijn er voorwaarden aan die invrijheidsstelling verbonden. Om welke voorwaarden het gaat, hangt af van de persoon, het delict en andere factoren, zoals verslavings- of schuldenproblematiek. Onderdeel van de voorwaardelijke invrijheidsstelling kan bijvoorbeeld een alcoholverbod zijn, of de verplichting een gedragscursus te volgen. Houdt de gedetineerde zich niet aan de voorwaarden, of gaat hij opnieuw in de fout, dan moet hij de rest van zijn straf alsnog uitzitten. DJI signaleert op welk moment iemand in aanmerking komt

voor voorwaardelijke invrijheidstelling. Het OM bepaalt de voorwaarden, daarbij geadviseerd door de reclassering en DJI.

DJI en Reclassering werken samen aan terugdringen recidive

Een goede voorbereiding op terugkeer in de samenleving vergroot de kans dat ex-gedetineerden niet opnieuw in de fout gaan. Vanuit deze gedachte boden zowel het gevangeniswezen als de reclassering in voorgaande jaren activiteiten aan die gedetineerden konden helpen hun terugkeer voor te bereiden. Een goede samenhang en samenwerking ontbraken echter. Dit is veranderd met het programma Terugdringen Recidive (TR) dat beide samenwerkingspartners een landelijke, uniforme manier van (samen)werken biedt.

In het nieuwe stelsel trekken de trajectbegeleider in de penitentiaire inrichting (PI) en de adviseur van de reclassering met elkaar op. De trajectleider doet de intake, de reclasseringsmedewerker maakt een risico-inschatting en een adviesrapportage. Daarna maken ze samen een plan op maat. Ze kijken daarbij naar allerlei zaken die een rol kunnen spelen bij de terugkeer in de maatschappij, zoals verslavingen, gedragsproblemen of persoonlijke omstandigheden. Middels vaardigheidstrainingen, therapieën en andere activiteiten krijgt de gedetineerde al tijdens detentie de gelegenheid te werken aan het vergroten van zijn kansen. Sinds 2008 werken alle PI's en reclasseringsorganisaties met het programma TR. Voor een effectmeting is het nog te vroeg, maar de communicatie tussen de gevangenis en de reclasseringsorganisaties is al zichtbaar verbeterd. Er is ook meer onderling begrip en vertrouwen, wat een positief effect zal hebben op de efficiency en het resultaat van de samenwerking.

Nazorg: DJI en gemeenten sluiten aan

Het doel van het Project Aansluiting Nazorg dat in 2006 startte (afgerond in 2008) is een goede opvang na de detentieperiode. Het in een vroeg stadium uitwisselen van informatie tussen de gevangenis en de woonplaats van de gedetineerde bleek hierbij essentieel. Daarom verzocht DJI alle gemeenten om een vast aanspreekpunt aan te stellen. Eind

2008 waren er in 377 van de 443 gemeenten contactpersonen. Zij staan in direct contact met de tweehonderd Medewerkers Maatschappelijke Dienstverlening (MMD'ers) die inmiddels in de PI's werken. De MMD'er screent de gedetineerde bij binnenkomst op identiteitspapieren, huisvesting, werk, inkomen en zorg. Zo nodig legt hij contact met woningbouwverenigingen, het CWI, zorginstellingen of andere organisaties. Hij zorgt er daarnaast voor dat de contactpersonen bij de gemeenten tijdig op de hoogte zijn van de datum van vrijlating. Er is ook aandacht voor een eventueel vervolgtraject, zoals een doorverwijzing naar de reclassering. Opvolger van het Project Aansluiting Nazorg is het Programma Sluitende Aanpak, dat zich ook richt op jongeren en tbs-gestelden en specifieke aandacht schenkt aan onderwijs en schuldhulpverlening tijdens detentie.

Verbetering maatregel veelplegers

De Wet inrichting stelselmatige daders (ISD) maakt het sinds 2004 mogelijk om veelplegers (in de volksmond 'draaideur-criminelen' genoemd) voor een periode van maximaal twee jaar in te sluiten. In deze periode volgen zij een speciaal programma. Geprobeerd wordt het patroon van vastzitten, vrijkomen en weer terugvallen te doorbreken door te werken aan verslavings- of andere (meestal psychische) problemen. In 2008 is gekeken hoe de ISD-maatregel kon worden verbeterd. Er is nu meer tijd en aandacht voor het stellen van diagnoses, waardoor mogelijke psychiatrische stoornissen eerder aan het licht komen. Daarnaast wordt het opleidingsniveau van medewerkers verhoogd, om ze in staat te stellen beter met de complexe doelgroep om te kunnen gaan. Ook de inhoud van het dagprogramma is verbeterd. Tot slot wordt gewerkt aan een betere afstemming tussen behoefte en aanbod van zorg voor ISD'ers met een psychische stoornis.

Samenwerking GGZ voor zorg gedetineerden met psychiatrische problemen

Steeds meer gedetineerden hebben een psychiatrisch probleem, vaak in combinatie met een verslaving. Dit maakt de kans dat ze recidiveren groter. Een adequate

behandeling is daarom van groot belang. In een aantal gevallen volstaat de reguliere zorg die de gevangenis kan bieden echter niet. Daarom is in 2008 het project Forensische Zorg aan Gedetineerden gestart. Alle faciliteiten en kennis op het gebied van opvang en behandeling van gedetineerden met psychiatrische problemen worden gebundeld in vijf regionale Penitentiaire Psychiatrische Centra. De spits werd afgebeten door JI Vught. De andere vier centra zijn onderdeel van PI's in Amsterdam, Den Haag, Zwolle en Maastricht. Om de kwaliteit van zorg te verbeteren en het aantal beschikbare zorgplaatsen uit te breiden, is de samenwerking met de GGZ geïntensiveerd. In het afgelopen jaar heeft DJI via een aanbesteding ook 272 extra forensische zorgplaatsen en plaatsen in beschermde woonvormen (met een op gedetineerden afgestemd zorg- en beveiligingsniveau) ingekocht binnen bestaande ggz-instellingen. Een tweede aanbestedingsronde is in voorbereiding.

Nieuwe vestigingsstructuur gevangeniswezen

De bestaande structuur van het gevangeniswezen kent veel lagen en weinig uniformiteit in afdelingenstructuur, functiebenamingen en werkwijzen binnen de gevangenis. Daarom zijn in 2008 de hoofdlijnen van een nieuwe organisatiestructuur vastgelegd die in de komende jaren geleidelijk zal worden ingevoerd. In de nieuwe vestigingsstructuur zijn de managementlagen beperkt. Het voordeel daarvan is dat de sectordirectie van het gevangeniswezen en de uitvoerende vestigingen beter zicht op elkaar hebben, elkaar sneller kunnen vinden en een betere aansturing mogelijk is. Daarnaast worden alle ondersteunende afdelingen landelijk op eenduidige wijze ingericht. De nieuwe structuur zorgt ook voor een betere aansluiting met de ketenpartners.

‘Nadat we onze eigen visie hadden ontwikkeld, zijn we met de ketenpartners gaan praten. Hun missies vullen die van ons prachtig aan.’

‘Tijdens de visiesessies hebben medewerkers uit alle lagen van de organisatie meegedacht. Zo is vertrouwen en begrip gekweekt.’
Bert Koops, voorzitter groeps-OR Gevangeniswezen (GOR)

‘We hebben bezielend leiderschap nodig om de vernieuwing van de grond te krijgen. Maar het besef van gezamenlijkheid is misschien nog wel belangrijker.’
Peter van der Sande, wnd hoofddirecteur Dienst Justitiële Inrichtingen

Bert

Peter

Peter van der Sande is wvd hoofddirecteur Dienst Justitiële Inrichtingen. Bert Koops is voorzitter van de Groepsondermingsraad van het Gevangeniswezen; de GOR. Samen met Peter van der Sande stapte hij het afgelopen jaar in het proces van de visieontwikkeling. Om de nieuwe visie van het Gevangeniswezen te ontwikkelen, is gekozen voor een werkvorm waarbij medewerkers uit alle lagen van de organisatie konden meedenken en meepraten. Dat leverde mooie resultaten op en gaf veel energie. Doordat veel eigen medewerkers betrokken waren, maakten ze ook collega's enthousiast over de plannen voor de vernieuwing. Tijdens het proces zijn vooral discussies op de inhoud gevoerd. De manier waarop het proces is ingezet, de vorm waarin de sessies hebben plaatsgevonden en de resultaten die dat opleverde, zijn een belangrijke positieve ervaring. En de manier om de medewerkers achter een eenduidig gedachtegoed te scharen.

Delen geeft energie

Peter: 'Met elkaar de nieuwe visie ontwikkelen voor de organisatie. Dat is nog nooit eerder gebeurd. Het is voor iedereen een unieke ervaring. We zijn steeds met een brede selectie medewerkers uit de organisatie gaan zitten. We hebben onze opvattingen gedeeld en zijn gaan polsen wat er leeft onder de medewerkers. We hebben gekeken naar pijnpunten, waar onze sterktes liggen en op welke punten we ons moeten verbeteren.'

Bert: 'We hebben het proces gezamenlijk ingezet omdat we alle medewerkers mee willen krijgen. Het is essentieel dat iedereen begrijpt in welke richting de organisatie zich ontwikkelt. Dat kun je alleen bereiken als je een vorm van visieontwikkeling kiest waarin veel mensen kunnen participeren.'

Peter: 'Wat mij persoonlijk opviel, is dat de ervaringen die Bert en ik hadden vaak ook de ervaringen waren van andere groepen in de organisatie. Het basisgevoel was hetzelfde: dit is de kern; dit is enorm belangrijk voor ons en we zijn nu met z'n allen het pad voor de toekomst van het Gevangeniswezen aan het uitzetten.'

Hoog ambitieniveau

Bert: 'Samengevat komt de nieuwe visie hierop neer dat wij als Gevangeniswezen een wezenlijke bijdrage willen leveren aan de veiligheid in de samenleving. Om dat vorm en inhoud te geven zijn we diep gegaan.'

Peter: 'We hebben ons afgevraagd wat ten diepste onze reden van bestaan is. Wat is onze opdracht als Gevangeniswezen? En voor onze medewerkers de belangrijke vraag: waarom doe je dit werk eigenlijk? De visie die er nu ligt is de optelsom van de antwoorden op die vragen, dus je kunt zeggen dat elk woord is gewogen.'

Bert: 'Toen we eenmaal onderweg waren in dit proces, kwam al snel het besef dat we onze missie niet alleen kunnen uitvoeren.'

Peter: 'Het klinkt misschien raar, maar we hebben als Gevangeniswezen jarenlang het gevoel gehad dat we alleen stonden. Niet dat we geïsoleerd werden, maar door onze omvang, de veiligheidsaspecten van het werk en ons uitvoeringskarakter waren we allereerst met onze eigen processen bezig. We hebben nu een 180 graden draai gemaakt, vanuit het besef dat we onze ketenpartners hard nodig hebben om onze opdracht waar te maken.'

Bert: 'We zijn dus met onze kersverse visie naar de ketenpartners gestapt. Met hen hebben we een soortgelijk proces doorgemaakt.'

Peter: 'Het mooie was dat we toen ontdekten dat de missies van de ketenpartners een geweldige basis vormden voor die gesprekken. Sterker, hun missies zijn vergelijkbaar en aanvullend op die van het Gevangeniswezen. Steeds meer ketenpartners beseffen dat zij ook een verantwoordelijkheid hebben om gedetineerden op een goede manier terug te laten keren in de maatschappij. Een voorbeeld. Veel gedetineerden zitten kort vast. Een paar weken tot een paar maanden. Voor die groep hebben we de ketenpartners heel hard nodig, want die mensen willen we ook zo goed mogelijk weer terugbrengen in de samenleving. Zonder ketenpartners krijgen we dat echter niet voor elkaar. Daarom betrekken we hen er zo vroeg mogelijk bij.'

Peter: 'Waar we ook intensief over hebben gesproken is hoe we met de gedetineerden en met elkaar omgaan. Respectvol is daarin het sleutelwoord. Vanuit onze rol willen we gedetineerden aan het denken zetten over vragen als 'hoe komt dat nou dat ik hier zit' en 'hoe kan ik voorkomen dat ik hier in de toekomst weer terecht kom?'. Dat lukt alleen als we ervoor zorgen dat de communicatie van mens tot mens open blijft; als we gedetineerden beschouwen als volwaardige burgers, ze met respect behandelen en laten zien dat we betrouwbaar zijn. Je moet je niet alleen veilig, maar ook rustig voelen om over jezelf en je toekomst te kunnen nadenken. Dat betekent dat wij moeten zorgen voor een klimaat waarin dat kan. Daarom gaan we ook investeren in onze medewerkers. Hun vakmanschap bepaalt immers uiteindelijk hoe gedetineerden worden bejegend. Tegenwoordig werken we met een persoonsgerichte aanpak in het kader van de levensloopbenadering. Dat houdt in dat we goed kijken naar wie de gedetineerde echt is en hoe zijn leven buiten de bajes eruitziet. Gewapend met die informatie gaan we samen met de ketenpartners bekijken hoe we de gedetineerde zo goed mogelijk in de samenleving terug laten keren.'

Bert: 'Ik wil daar nog wel iets toevoegen. Het Gevangeniswezen is een enorme uitvoeringsorganisatie. Willen we de veranderingen die we in de visie hebben benoemd gestalte geven, dan hebben we dienend leiderschap nodig. Dan doel ik op leiderschap ten dienste van de visie. Dus de directeuren in het land en in Den Haag moeten hun beleid vanuit de nieuwe visie inhoud geven. Dat kan niet van bovenaf; daar moeten de medewerkers bij betrokken worden. Dat vraagt een omslag in denken en doen: de denktrant moet veranderen en de intuïtieve kant moet meer ontwikkeld worden.'

Enthousiasme voor vernieuwing

Peter: 'Een kleine anekdote om het enthousiasme te illustreren. Toen onze programmamanager Rutger Krabbendam de nieuwe visie aan onze directeuren uit het veld presenteerde, begonnen deze spontaan te applaudisseren. Men is enthousiast over de plannen en wil zo snel mogelijk beginnen.'

Bert: 'Wat ik zelf heel mooi vind, is dat we ook van de gedetineerden horen dat het verandert. Ze merken dat wij hen de mogelijkheid geven om serieus aan gedragsverandering te werken. Zo bouwen we aan ons hoger doel: een veiligere samenleving.'

Jongeren

In de justitiële jeugdinstellingen (JJI's) verblijven jaarlijks ongeveer 7.300 jongeren. Sommigen zijn er een paar dagen, anderen jarenlang. Een deel van hen verblijft in een jeugdinstelling vanwege een veroordeling voor een strafbaar feit (strafrechtelijk). Maar de reden kan ook zijn dat het voor de jongere of zijn omgeving beter is dat hij uit huis wordt geplaatst (civielrechtelijk). Vanaf 2010 wordt deze civielrechtelijke groep binnen de Jeugdzorg opgevangen. In de JJI's zitten dan alleen nog jongeren met een strafrechtelijke titel.

In Nederland zijn twaalf justitiële jeugdinstellingen, vijf rijks- en zeven particuliere instellingen. Ze dragen bij aan de veiligheid van de samenleving door het uitvoeren van vrijheidsstraffen en maatregelen. Tegelijkertijd helpen ze jongeren tijdens de periode dat ze in een instelling verblijven, te bouwen aan hun toekomst in de samenleving. Dit doen ze in nauwe samenwerking met de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) en de Jeugdreclassering.

Jongeren

Voor de justitiële inrichtingen stond 2008 in het teken van verbeteracties. Directe aanleiding hiervoor waren twee kritische rapporten uit 2007. In het eerste rapport concludeerden de gezamenlijke Inspecties Jeugdzorg, Onderwijs, Gezondheidszorg en Sanctietoepassing dat de JJI's in het algemeen onvoldoende beschikten over (specialistische) kennis en professionaliteit om een veilig klimaat te waarborgen. Het tweede rapport was van de Algemene Rekenkamer. Zij benadrukte vooral de noodzaak tot betere samenwerking met nazorgorganisaties. Mede door deze bevindingen vond er het afgelopen jaar een stevige kwaliteitsslag op meerdere fronten plaats. Er waren onder meer verbeteracties op het gebied van diagnostiek, behandeling, groepsgroottes, onderwijs, eenduidigheid in methodes en aansturing. Hieronder een aantal voorbeelden van projecten dat in 2008 werd opgepakt.

Landelijke wervingscampagne

Veel jongeren in de inrichtingen hebben (soms ernstige) gedrags- en/of psychiatrische problemen. Om hen beter te kunnen begeleiden, behandelen en motiveren, is voldoende goed opgeleid personeel nodig. Uit een arbeidsmarktanalyse die DJI in 2008 uitvoerde, bleek echter dat relatief weinig gekwalificeerde groepsleiders en pedagogisch professionals bij justitiële jeugdinrichtingen solliciteren. Sommigen hebben er eenvoudigweg nooit aan gedacht, anderen hebben negatieve associaties bij het werk. Om hier verandering in te brengen, werd in november 2008 een speciale arbeidsmarktcampagne gelanceerd: 'En nu jij'. Belangrijkste doelen: het verbeteren van het imago van de sector Justitiële Jeugd-inrichtingen en het werven van nieuwe medewerkers, liefst op hbo-niveau.

Samen met hogescholen werken aan een hoger opleidingsniveau

Ook in het opleidingsniveau van professionals die al wel hun weg vonden naar een JJI investeert de sector stevig. De komende jaren zal een groot aantal medewerkers een opleiding op hbo-niveau gaan volgen; de eerste lichting begon in september 2008. Het streven is dat straks minstens 75 procent van het personeel in de jeugdinrichtingen een hbo-diploma heeft. Om dit doel te verwezenlijken, heeft elke inrichting een

opleidingsplan gemaakt. De ambitieuze doelstelling levert ook nieuwe vormen van samenwerking op. Zo heeft een aantal justitiële jeugdinrichtingen het initiatief genomen om samen met hogescholen in hun regio, speciale op het werk toegespitste varianten van opleidingen te ontwikkelen.

Ketensamenwerking op individueel niveau

De Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdreclassering en een aantal JJI's namen in het afgelopen jaar de proef op de som met een nieuwe vorm van samenwerking: de netwerk- en trajectberaden. In het voorjaar 2009 zullen alle JJI's deel uitmaken van zo'n beraad. In de netwerk- en trajectberaden staat het individu centraal. Tijdens het wekelijkse netwerkberaad worden alle jongeren besproken die op strafrechtelijke titel in de betreffende jeugdinrichting zijn geplaatst. Doel van deze bijeenkomst is op een snelle en efficiënte manier alle belangrijke informatie over de jongere te verzamelen en af te spreken wie wat doet.

Het trajectberaad draait om de inhoud van het traject dat de jongere gaat doorlopen, vrijwel meteen nadat hij in een JJI is geplaatst. De medewerkers van de deelnemende organisaties maken gezamenlijk afspraken over de doelen, de begeleiding van de jongere zelf en de manier waarop zijn ouders worden begeleid. Ze kijken niet alleen naar de periode die de jongere in de jeugdinrichting doorbrengt, maar ook naar de fase daarna, terug in de maatschappij. Ook de gemeente waar de jongere vandaan komt heeft een rol: de contactpersoon aldaar geeft advies over de manier waarop gemeentelijke voorzieningen eventueel kunnen worden ingezet.

Basismethodiek voor alle justitiële jeugdinrichtingen

In 2008 is officieel een begin gemaakt met het invoeren van één nieuwe basismethodiek waar alle jeugdinrichtingen in het land straks mee werken: YOUTURN. Twee methodieken die al langer gebruikt werden door verschillende JJI's zijn in YOUTURN samengesmolten: het Sociaal Competentiemodel en Equip. Met het Sociaal Competentiemodel kun je vaststellen over welke vaardigheden

een jongere beschikt om maatschappelijk goed te kunnen functioneren. Equip is een volledig uitgewerkt programma waarmee jongeren leren verantwoordelijkheid te dragen voor hun eigen denken en doen. Het doel van YOUTURN is jongeren te helpen vaardigheden onder de knie te krijgen waarmee ze zelfstandig kunnen functioneren in de maatschappij. Ze leren bijvoorbeeld beter om te gaan met momenten waarop het moeilijk is om een beslissing te nemen, maar ook praktische zaken, zoals omgaan met geld en afspraken nakomen. Het programma biedt ook methodes waarmee het gedrag van een jongere wordt beïnvloed, zodat de kans dat hij terugvalt in crimineel gedrag kleiner wordt. YOUTURN is een belangrijke professionaliseringslag in de begeleiding en behandeling van jongeren in de JJI's. De medewerkers krijgen immers een kwalitatief en eenduidig instrument in handen om het gedrag van jongeren te beïnvloeden. Het feit dat alle inrichtingen ermee werken, schept kansen en mogelijkheden tot uitwisseling van kennis en verdieping van de methodiek. Een ander groot voordeel van de landelijke invoering van één basismethodiek is dat jongeren die worden overgeplaatst hun traject naadloos kunnen voortzetten in elke inrichting. Eind 2009 is de invoering van YOUTURN voltooid.

Erkende gedragsinterventies als basis voor gedragsverandering

Alle JJI's werken met gedragsinterventies: programma's die een verandering in het gedrag van de jongere proberen te bewerkstelligen. Dit draagt immers bij aan een succesvolle terugkeer in de samenleving. Net als bij de basismethodiek is het van groot belang dat de toegepaste gedragsinterventies in alle inrichtingen eenduidig zijn, van goede kwaliteit en goed op elkaar aansluiten. Daarom werken de justitiële jeugdinrichtingen (straks) alleen nog maar met gedragsinterventies die erkend zijn door de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie. Alleen interventies die aan de kwaliteitsnormen voldoen, wetenschappelijk zijn onderzocht en een bewezen effect hebben, komen hiervoor in aanmerking. In 2008 is één nieuwe gedragsinterventie volledig erkend. Drie andere kregen het predicaat 'voorlopig erkend'.

De justitiële jeugdinrichtingen werken nu met tien gedragsinterventies die het 'keurmerk' van de Erkenningscommissie dragen. Het afgelopen jaar is begonnen met de landelijke invoering van drie daarvan. Ook de Raad voor de Kinderbescherming, de MO-groep en Bureau Halt waren hierbij betrokken: goed overleg is nodig om het aanbod (tijdens en na een verblijf in de JJI) zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen en gezamenlijk verder te ontwikkelen. Met elkaar streven de ketenpartners ook naar uitbreiding van het aanbod van erkende gedragsinterventies, zodat er beter ingespeeld kan worden op specifieke problematiek. Steeds meer medewerkers in de jeugdinrichtingen zijn getraind om de gedragsinterventies toe te passen. In 2008 behaalden in totaal ca. honderd medewerkers een certificaat.

‘Volwassen onderwijs is fundamenteel anders: er móet ruimte zijn om de lesstof te verbinden met eigen ervaringen.’

‘Omdat we deze opleiding samen met alle ketenpartners hebben ontwikkeld is de verbinding met de praktijk ijersterk.’

Frank Philippart, docent hogeschool Avans

‘Eigenlijk wacht ik al tien jaar op zo’n opleiding. Dit helpt mij om creatieve oplossingen te bedenken voor moeilijke situaties.’

Michael Aben, groepsleider en Equiptrainer Den Hey-Acker

Frank

Michael

Michael Aben is groepsleider en Equiptrainer in justitiële jeugdinstelling Den Hey-Acker. Frank Philippart is docent aan hogeschool Avans en één van de ontwikkelaars van de deeltijdopleiding Sociaal Pedagogische Hulpverlening. Den Hey-Acker en andere organisaties, met een behoefte aan medewerkers met een SPH-diploma en een specialisatie op het gebied van Werken in een Gedwongen Kader, gaven samen met Avans verder vorm aan deze opleiding. De samenwerking met elkaar is gezocht omdat de studie naadloos moet aansluiten op de beroepspraktijk. Deze opleiding wordt niet alleen in Breda, maar op verschillende hogescholen in het hele land gegeven. Vanuit DJI, en meer specifiek vanuit een aantal justitiële jeugdinstellingen is de samenwerking gezocht met de hogescholen. Het doel van de instellingen is om via op maat ontwikkelde opleidingen, medewerkers verder te scholen, zodat ze uiteindelijk op hbo-niveau kunnen functioneren. Dit komt de kwaliteit van de begeleiding en ondersteuning in de jeugdinstellingen ten goede en past in het streven van DJI naar meer hbo-geschoolde medewerkers.

Volwassen leren is anders

Michael: 'Eigenlijk wacht ik al tien jaar op een opleiding zoals ik die nu volg. Ik ben al jaren groepsleider en werk nu de helft van mijn uren als Equiptrainer. Daar beleef ik al veel plezier aan. Maar deze opleiding is voor mij nog eens een echt inhoudelijke verdieping. Het is veel meer dan alleen de stap van mbo naar hbo-niveau. Het is best zwaar, in combinatie met een baan van 36 uur. Gelukkig krijg ik zeven uur gecompenseerd. Maar de studielast is stevig, daar mag je zeker twintig uur per week voor rekenen.'

Frank: 'In een opleiding voor volwassenen is het essentieel om de eigen beroepservaringen te verbinden met het leren op school. Dat geldt dan niet alleen voor Michael en zijn collega's uit de jeugdinstellingen, maar voor alle studenten die hier hun deeltijdopleiding combineren met werk. Deze studenten werken vaak al jaren bij hun organisatie, dus die kennen de processen van haver tot gort. We hebben dan ook scherp gekeken naar wat onze opleiding zou kunnen toevoegen aan het werken in een gedwongen kader. Specifiek op situaties en ontwikkelingen in zo'n omgeving, hebben we de opleiding aangepast.'

Herkenning en reflectie

Michael: 'De kracht van het programma is dat ik de leerstof snel kan toepassen. Ik denk dat ik in het afgelopen half jaar meer geleerd heb dan de afgelopen drie jaar. Ik ga nu bijvoorbeeld steeds beter inzien hoe ik gedrag kan plaatsen. Dat komt ook doordat we gestimuleerd worden om voorbeelden uit de praktijk in te brengen. Daar reageren de docent en andere studenten op, waardoor je veel feedback krijgt.'

Frank: 'Het gaat ons erom dat we de leerstof zichtbaar maken. We willen de leerstof zoveel mogelijk integreren in de vakbekwaamheid. Daar moet het aan bijdragen. Dan kun je daar meteen in de praktijk de vruchten van plukken. Heel boeiend zijn bijvoorbeeld de dilemmadiscussies waarin je een situatie die alleen maar verliezers lijkt op te leveren, bespreekt. Welke keuzes maak je dan? Hoe kun je die voor jezelf en voor de organisatie onderbouwen? Zo stimuleer je de ontwikkeling.'

Michael: 'Als groepsleider neem je vaak beslissingen op intuïtie. Die heb je ook wel ontwikkeld na zoveel jaren in dit beroep. Hier leer ik om toch nog even wat langer na te denken. Om me bewust te worden van wat er echt aan de hand is en hoe zich dat verder kan ontwikkelen. Dat is secondenwerk, maar ik merk nu al dat het verandert.'

Bijdragen aan het vak

Frank: 'Een onderzoekende leerhouding is voor ons een kernhouding. We willen zien dat onze studenten methodisch werken, dat ze kunnen overdragen als het nodig is. Het is mooi te zien dat ze leren ook met andere doelgroepen te werken, zich kunnen inleven in andere beroepssituaties en hun methodiek daarop aanpassen. Daarom is het ook belangrijk om te werken aan reflectievaardigheden. Hoewel daar eerst wel wat reserve voor was.'

Michael: 'Maar nu niet meer. We moesten even een drempel over. Kijk, je hebt bij ons toch te maken met een groep hardboiled groepsleiders die gepokt en gemazeld zijn in het omgaan met moeilijke jongeren. Types zoals wij moeten dan ineens onze ziel en zaligheid op tafel leggen. Althans, zo voelt het. Maar, we gaan nu glimmen als er reflectiemomenten zijn. Omdat we allemaal gemerkt hebben dat het ons verder helpt. Niets is vanzelfsprekend en achter bijna alles zit een verhaal. Zo leren we over psychopathologie en over anti-sociale kenmerken. Patronen, gedrag en ziektebeelden herkennen maakt dat je sterker staat en je je zelfverzekerder voelt. Je kunt je observaties onderbouwen en dat is erg prettig.'

Winnen op kwaliteit

Frank: 'Ik kom uit de advieswereld en toen ik de overstap naar het onderwijs maakte, viel me op hoe gesloten het is. Daarom was ik ook blij met de samenwerking met de ketenpartners. Iedereen wordt er beter van. Het is een gezonde ontwikkeling dat we het werkveld betrekken bij de ontwikkeling van onze opleidingen. Iedereen was ook meteen bereid om mee te denken en te doen: de reclasseringsorganisaties, DJI, de Raad voor de Kinderbescherming, de MO-groep...'

Michael: 'Frank is ook heel veel bij ons in Den Hey-Acker geweest. Hij heeft een goed beeld van de praktijk.'

Frank: 'Je moet je realiseren dat een instelling meer inzicht, meer ervaring en ook meer kennis en innovatief denken kan halen bij medewerkers die op hbo-niveau zijn geschoold. In die zin is het ook een bredere impuls als 'jouw' mensen gaan studeren aan een hogeschool. Je wint dan echt op kwaliteit. Je krijgt gesprekspartners die je meer te bieden hebben en je mensen hebben onderzoeksvaardigheden ontwikkeld. Het vierde jaar sluiten de studenten af met een eigen onderzoek, waarbij ze worden begeleid door een lector van het Expertisecentrum Veiligheid van de hogeschool. Dan heb je dus echt kwaliteit ontwikkeld. Als persoon en als organisatie.'

Michael: 'Eén ding mag je niet vergeten: uiteindelijk is het vooral ook voor de jongeren beter en prettiger om met mensen te werken die meer kennis en inzicht hebben waarop ze kunnen terugvallen. Als ik straks mijn hbo-diploma heb, ben ik weer een iets betere groepsleider en Equiptrainer geworden.'

Patiënten

De Directie Forensische Zorg (DForZo) van DJI draagt de verantwoordelijkheid voor volwassen patiënten in de forensische zorg. De behandeling die deze patiënten krijgen, is erop gericht hun gedrag zodanig te veranderen, dat ze niet opnieuw een delict plegen. Ze krijgen bijvoorbeeld een behandeling voor een stoornis of een verslaving, of een therapie om te leren omgaan met hun stoornis. De bekendste maatregel onder forensische zorg is de tbs-maatregel. De rechter bepaalt welke vorm van straf en/of forensische zorg een patiënt moet krijgen. Op basis van dat besluit komt een patiënt bijvoorbeeld terecht in een tbs-kliniek of op een speciale zorgafdeling binnen ggz-instellingen. In het laatste geval gaat het om patiënten, die op basis van voorwaardelijke sancties verblijven. Soms blijkt pas tijdens het verblijf van een gedetineerde in de gevangenis dat hij forensische zorg nodig heeft. Ook in dat geval wordt gekeken naar de behandeling die nodig is én naar de mate van beveiliging.

Patiënten

In 2007 kreeg de Directie TBS van DJI nieuwe taken, een nieuwe structuur en een nieuwe naam: Directie Forensische Zorg (DForZo). DForZo bestaat uit vijf afdelingen: Zorginkoop, Kwaliteit, Plaatsing, Kwantitatieve en Financiële Analyse en het Stafbureau. Deze organisatiestructuur is mede ontstaan vanuit de centrale verantwoordelijkheid die de directie nu draagt voor de inkoop van alle forensische zorg en plaatsing van alle volwassen patiënten met een strafrechtelijke titel. Om de zorg voor de patiënten goed af te kunnen stemmen werkt de Directie Forensische Zorg nauw samen met de aanbieders binnen en buiten DJI: rijks- en particuliere tbs-klinieken, de zorgafdelingen van de gevangenissen, instellingen voor (forensische) geestelijke gezondheidszorg waaronder verslavingszorg, instellingen voor verstandelijke gehandicaptenzorg en Regionale Instellingen voor Beschermd Wonen (RIBW). De bestaande samenwerking met GGZ Nederland werd hiermee ook verder geïntensiveerd. De Inspectie voor de Gezondheidszorg en Inspectie voor Sanctietoepassing houden toezicht op de kwaliteit van de geleverde zorg en de wijze van tenuitvoerlegging van sancties.

Inkoop van forensische zorg

Sinds 2008 koopt DJI alle forensische zorg in voor volwassenen met een strafrechtelijke titel. Het betreft zorg, die in 2006 vanuit de AWBZ werd gefinancierd. Uitgangspunt zijn de contracten die de Directie Forensische Zorg sluit met alle zorgaanbieders. In die contracten staan afspraken over tarieven, kwaliteitseisen, beveiligingsniveaus en eventuele andere voorwaarden. Dit maakt het mogelijk dat er nu, meer dan voorheen, gestuurd kan worden op de capaciteit, de kwaliteit en het budget voor de zorg in een strafrechtelijk kader. Ook het plaatsingsproces zelf kent een meer eenduidige werkwijze. Deze nieuwe vorm van inkoop dient ervoor te zorgen dat patiënten zo snel mogelijk op een behandelplaats komen die aansluit bij hun specifieke zorg- en beveiligingsbehoefte. De uniforme werkwijze met de verschillende zorginstellingen maakt het bovendien mogelijk de doorstroom van patiënten naar vervolginstellingen beter te regisseren.

Onafhankelijke indicatiestelling

Sinds 1 januari 2008 wordt gewerkt aan een systeem van onafhankelijke indicatiestelling. Hierbij wordt bepaald welke zorg en

beveiliging een patiënt met een strafrechtelijke titel nodig heeft. Bij het indiceren is de problematiek van de patiënt het uitgangspunt. De indicatiestelling moet van goede kwaliteit en onafhankelijk van de financier en zorgaanbieders zijn. Alle relevante informatie over de patiënt moet worden meegewogen.

Onafhankelijke professionele verloftoetsing door Adviescollege

Begin 2008 werd het Adviescollege Verloftoetsing TBS (AVT) opgericht. Het AVT behandelt alle aanvragen die de forensisch psychiatrische centra indienen voor verlof van tbs-gestelden. Aanleiding voor een dergelijk college was de behoefte aan een onafhankelijke professionele verloftoetsing vanuit een centraal orgaan. Het AVT bestaat uit tien forensisch psychiaters en psychologen, vier juristen en een wetenschappelijk adviseur die gespecialiseerd is in risicotaxatie. De commissies van het AVT, die elk bestaan uit drie gedragsdeskundigen en een jurist, vergaderen zes keer per maand. Per vergadering worden gemiddeld twintig verlofaanvragen beoordeeld. Daarbij wordt alle recent beschikbare informatie op het gebied van risicotaxatie meegenomen. Zonodig vraagt de commissie extra advies aan de wetenschappelijke adviseur. Op basis van zijn onafhankelijke, inhoudelijke controle adviseert het college de minister over de verlofaanvragen. De verwachting is dat het AVT jaarlijks over circa 1.500 aanvragen advies zal uitbrengen. Naast deze kernactiviteit zet het Adviescollege zich in voor verdere professionalisering van de verlofpraktijk. Daarbij trekt het bij voorkeur op met ketenpartners. In het kader van deze gezamenlijke professionaliseringsslag organiseert het AVT onder meer regelmatig plenaire vergaderingen en lezingen op het gebied van de forensische psychiatrie.

Expertisecentrum Forensische Psychiatrie ontwikkelt drie zorgprogramma's

Het Expertisecentrum Forensische Psychiatrie (EFP) is een gezamenlijk initiatief van het ministerie van Justitie, het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de Forensisch Psychiatrische Centra. In november 2008

presenteerde het EFP de drie eerste landelijke zorgprogramma's. Voor het ontwikkelen van deze programma's zijn kennis en ervaring van deskundigen in het forensische werkveld gebundeld. De zorgprogramma's hebben als doel het werkveld van de forensische zorg te ondersteunen door de kwaliteit van het aanbod aan zorg te verhogen. Tot nu toe zijn er drie programma's ontwikkeld: een voor de behandeling van patiënten met psychotische kwetsbaarheid, een voor patiënten met persoonlijkheidsstoornissen en een voor patiënten met seksueel grensoverschrijdend gedrag. In 2009 is ook het landelijk zorgprogramma voor patiënten in de longstay klaar. De zorgprogramma's zijn gebaseerd op methodes die een bewezen gunstig effect hebben op het risico van terugval in oud gedrag. Omdat de ontwikkelingen in het forensische veld snel gaan, zijn de zorgprogramma's beperkt houdbaar. Om deze reden heeft het EFP een werkwijze ontwikkeld waarmee professionals met behulp van de nieuwste technologieën deze programma's steeds weer kunnen aanscherpen en verbeteren.

Forensische Zorg aan gedetineerden

In augustus 2008 is de gunning bekend gemaakt van een aanbesteding, voor realisatie van 272 extra zorgplaatsen en beschermde woonvoorzieningen in ggz-instellingen. Deze zorgplaatsen zijn bestemd voor gedetineerden met psychiatrische en/of verslavingsproblematiek, aan wie in de reguliere Penitentiaire Inrichtingen onvoldoende zorg kan worden geboden.

Staatssecretaris Albayrak heeft in 2008 aangekondigd het aantal zorgplaatsen voor gedetineerden uit te breiden van 500 naar 1200. De helft van deze 700 extra plaatsen wordt binnen het gevangeniswezen gerealiseerd. De overige 350 extra plaatsen worden door de afdeling Zorginkoop van DForZo ingekocht bij zorginstellingen; de reeds gegunde 272 plaatsen maken hier onderdeel van uit.

De beveiligde capaciteit is gegund aan GGZ Oost-Brabant & de Reinier van Arkel Groep (72 plaatsen), GGZ Noord-Holland Noord (48 plaatsen), GGNet (24 plaatsen), Lentis (28 plaatsen), de Mondriaan

Zorggroep (36 plaatsen) en Altrecht (24 plaatsen). De capaciteit voor beschermde woonvormen is gegund aan GGZ Noord-Holland Noord, Stichting Leger des Heils, De Gelderse Roos & Iriszorg en Bouman GGZ voor ieder 10 plaatsen.

‘Door goed samen te werken en informatie uit te wisselen kunnen we de forensische zorg structureel verbeteren.’

*‘Het forensische veld is een duidelijk afgebakende zorgmarkt geworden waarin we het aanbod kunnen verbeteren.’
Rianne Kasander, beleidsmedewerker Zorgvisie & Normering, GGZ Nederland.*

*‘Naast hoeveelheid en prijs is ook kwaliteit een belangrijk uitgangspunt voor de zorginkoop. Zo bouwen we aan kwaliteit en continuïteit in het zorgaanbod.’
Loes Schoemaker, medewerker Kwaliteit, Directie Forensische Zorg DJI*

Rianne

Loes

Rianne Kasander is beleidsmedewerker bij de afdeling Zorgvisie & Normering van GGZ Nederland. GGZ Nederland behartigt de belangen van alle aangesloten GGZ-instellingen. Rianne doet dit voor de forensische zorg binnen een strafrechtelijk kader. Zij werkt daarbij vanuit de rol van belangenbehartiger op meerdere terreinen intensief samen met Justitie. GGZ Nederland is nu het aanspreekpunt voor alle beleidsontwikkelingen op het terrein van de tbs. Dit betekent dat alle nieuwe beleidsinitiatieven door Justitie met Rianne besproken worden. Zij zorgt voor verdere afstemming met de Forensisch Psychiatrische Centra (FPC's). GGZ Nederland speelt ook een belangrijke rol bij alle ontwikkelingen op het gebied van de Vernieuwing Forensische Zorg (VFZ), in de besluitvorming en als adviseur in allerlei werkgroepen. Loes Schoenmaker werkt op de afdeling Kwaliteit van de Directie Forensische Zorg als medewerker Kwaliteit. De taak van de directie is drastisch veranderd, omdat DJI nu inkoper is van de zorg binnen strafrechtelijk kader. Voor 2008 bestond het werkterrein uit de 12 Forensisch Psychiatrische Centra. In 2009 hebben we te maken met 80 zorgaanbieders in verschillende segmenten. Nu wordt er veel nauwer met GGZ Nederland samengewerkt. Om de inkoopfunctie van de directie goed uit te kunnen voeren is het van belang dat de directie de GGZ-instellingen beter leert kennen. Het doel is om patiënten met een straf de zorg te bieden die ze nodig hebben.

Kwaliteit verbeteren

Loes: 'De inkoop van forensische zorg heeft ook tot doel om de kwaliteit van de zorg te verbeteren. Door de juiste zorg in te kopen en innovatie te stimuleren, kunnen we ervoor zorgen dat de kwaliteit in de zorg verbetert voor patiënten met een straf. We doen dat onder andere door de schotten tussen de organisaties zoveel mogelijk weg te halen. Zo bouwen we aan meer continuïteit in de zorg. En daar plukken de patiënten uiteraard de vruchten van.'

Rianne: 'Als GGZ Nederland bemoeien wij ons er op beleidsniveau mee. We kijken bijvoorbeeld naar de voorwaarden en de eisen die in de inkoopcontracten staan. Vanuit GGZ Nederland houden we dan ook de aansluiting met het beleid in de reguliere GGZ scherp in de gaten.'

Loes: 'We maken productieafspraken met de zorgaanbieders over aantallen bedden en typen bedden. We formuleren ook speerpunten voor de kwaliteit van de zorg. Over deze speerpunten kunnen we ook afspraken maken met de zorgaanbieders. Dat gaat dan bijvoorbeeld over het verminderen van recidive en over ketensamenwerking.'

Inkopen wat werkt

Loes: 'Het is allemaal nog redelijk vers wat we aan het doen zijn. In die zin zijn we een lerende organisatie. We willen er naartoe dat we niet alleen harde afspraken maken over aantallen en prijzen, maar natuurlijk ook over de kwaliteit. We willen inkopen 'wat werkt'; dus behandelingen waarvan in de praktijk is aangetoond dat ze effect hebben.'

Rianne: 'In de GGZ is men hier al mee bezig. Er wordt steeds meer gewerkt met zogenaamde 'evidence based' therapieën. Dat zijn behandelingen waarvan is onderzocht en bewezen dat ze werken.'

We zijn nu met Loes en haar collega's in gesprek over hoe we dat vastleggen. Wat is een goede zorg in de ogen van de directie Forensische Zorg? En wat is dat voor ons? Dat moet je heel helder definiëren, want daarin zitten verschillen. Voor ons is het herstel van de patiënt bijvoorbeeld een hoofddoel. Een behandelaar zal breder kijken dan alleen of een patiënt weer veilig kan meedraaien in de samenleving. Terwijl dat laatste voor Justitie een hoofddoel is.'

Loes: 'Klopt helemaal. Wij zijn natuurlijk vanuit de tbs sterk gewend om te denken in termen van recidivevermindering. Dus de kans op terugval in delict zo klein mogelijk maken. Vanuit de tbs-sector ligt het accent namelijk meer op het behandelen van risicofactoren. Waaraan moet je werken om ervoor te zorgen dat een patiënt niet weer in de fout gaat? Dat is toch een wat andere focus.'

Naar elkaar toe groeien

Rianne: 'Wat ik een goede ontwikkeling vind, is dat we in de GGZ nu beter weten welke patiënt een strafrechtelijke titel heeft. Dat was vroeger niet altijd duidelijk. Nu Justitie zorg voor strafrechtelijke patiënten inkoop, is de informatie over deze zorg inzichtelijk geworden. Daardoor weten we ook welke GGZ-instelling hoeveel forensische zorg levert. Deze informatie kunnen we gebruiken om het zorgaanbod verder te verbeteren.'

Loes: 'Het is belangrijk dat we meer naar elkaar toe groeien. Wij willen minder recidive, de GGZ wil mensen die weer gezond en in balans de maatschappij ingaan. Hoewel de uitgangspunten verschillen, liggen die twee doelstellingen in elkaars verlengde. Het is essentieel dat wij vanuit justitie de mensen van de GGZ goed leren begrijpen en andersom.'

Rianne: 'Daarom gaan we bijvoorbeeld ook samen aan de slag met personeelsvraagstukken en opleidingen. Dat laatste was een van de aanbevelingen die de commissie Visser deed in het onderzoek naar het tbs-stelsel. Zorg dat de opleidingen in het forensische veld goed aansluiten bij de praktijk.'

Loes: 'Dat pakken we nu samen op. GGZ Nederland komt met beleid dat met de GGZ-organisaties en met ons is opgesteld. Zo gaan we samen constructief aan de slag.'

Politiek speelveld

Rianne: 'Wat voor mij nieuw was, is het politieke speelveld waarin wij opereren. Als een tbs-gestelde zich onttrokken heeft tijdens een verlof, heeft dat voor alle betrokken partijen veel gevolgen. De politiek bemoeit zich er direct mee. Ook de media kunnen bepalend zijn voor het beeld over patiënten met een strafrechtelijke titel. Ik was in eerste instantie echt verbaasd over het effect dat de politiek en de media hebben op het forensisch veld.'

Loes: 'Het maakt dit werk heel relevant. Je ziet en voelt waarmee je bezig bent. Dat alleen al maakt het boeiend. Bovendien hebben we nu het voordeel dat we twee stemmen kunnen laten klinken: die van justitie en die van de GGZ. En twee stemmen klinken harder dan één.'

Vreemdelingen

De Directie Bijzondere Voorzieningen van DJI is verantwoordelijk voor de verschillende detentie- en uitzetcentra in het land. De mensen die daar verblijven zijn vreemdelingen die terug moeten naar hun land van herkomst of die aan de grens geweigerd zijn en drugskoeriers. De meeste vreemdelingen zitten vast op grond van een bestuursrechtelijke maatregel, waardoor ze de status van ongewenste of illegale vreemdeling hebben. Vreemdelingen die ook een strafbaar feit hebben gepleegd, moeten eerst hun gevangenisstraf uitzitten; daarna worden ze het land uitgezet.

Vreemdelingen

Het was een productief jaar voor de Directie Bijzondere Voorzieningen. In maart werd in Zaandam het tweede detentiecentrum in gebruik genomen. Hier werd ook het eerste Juridisch Loket voor vreemdelingen geopend. In Dordrecht werden de eerste, positieve ervaringen opgedaan met telehoren. De samenwerking met de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM), die vreemdelingen helpt die vrijwillig vertrekken, kreeg verder vorm. De eerste proefzitting in de extra beveiligde rechtszaal van Detentiecentrum Zeist vond plaats. De voorbereidingen voor het nieuwe detentiecentrum in Rotterdam zijn in volle gang. Daarnaast is de DBV druk bezig om het bestuursrechtelijke karakter van de vreemdelingbewaring meer tot uitdrukking te laten komen in de regimes en dagprogramma's. Hieronder meer over een aantal ontwikkelingen en projecten dat 2008 tot een enerverend jaar maakte, waarin veel resultaten geboekt werden.

Tweede detentieplatform in Zaandam in gebruik

In maart 2008 werd het tweede platform van Detentiecentrum Noord-Holland in gebruik genomen. De platforms zijn een antwoord op de vraag naar flexibele nieuwe celcapaciteit: beide gebouwen drijven op het water en zijn dus in principe verplaatsbaar naar een andere locatie. Detentiecentrum Noord-Holland biedt plek aan maximaal 576 vreemdelingen en bij een totale bezetting werken er ca. 300 medewerkers. Elk platform beschikt over een luchtplaats, sportveld en een fitnessruimte. De mensen die er vastzitten, kunnen deelnemen aan een dagprogramma. Ze kunnen ook gebruik maken van de bibliotheek, multifunctionele gebedsruimte, recreatieruimte en de filmzaal. Elke afdeling heeft bovendien een eigen keuken. Beide platforms hebben medische voorzieningen en een bewonerswinkel. Het detentiecentrum Noord-Holland is zowel gevangenis als Huis van Bewaring. Qua bouw voldoen ze aan dezelfde eisen als andere inrichtingen van DJI. Op het gebied van brandveiligheid gelden de allernieuwste, strenge voorschriften.

Sluiting detentieboot in Merwehaven

Eigenlijk zou de detentieboot Stockholm in de Merwehaven van Rotterdam pas in 2009

sluiten, maar in opdracht van staatsecretaris Albayrak werd de sluiting vervroegd. De vreemdelingen die er verbleven, werden opgevangen in Detentiecentrum in Alphen aan den Rijn, dat in november 2007 in gebruik genomen werd.

Start Juridisch Loket in Detentiecentrum Zaandam

Vanaf 1 juli 2008 konden vreemdelingen die in Detentiecentrum Zaandam verblijven terecht bij het Juridisch Loket. De locatie Zaandam was hiermee het eerste detentiecentrum dat deze voorziening aanbood. In het voorjaar van 2009 zullen alle detentiecentra hierover beschikken. Het Juridisch Loket is een concreet voorbeeld van ketensamenwerking, in dit geval tussen DJI en de Raad voor Rechtsbijstand. DJI geeft het loket (letterlijk) de ruimte, medewerkers van de Raad voor Rechtsbijstand geven het inhoud. Met het Juridisch Loket is er in ieder detentiecentrum een centrale plek waar de vreemdelingen terecht kunnen voor juridische vragen en advies. Betrokken organisaties kunnen er hun dienstverlening en werkzaamheden afstemmen.

Eerste ervaringen met 'telehoren'

Rechtbanken, detentiecentra voor vreemdelingen en de grootste Huizen van Bewaring worden tussen 2008 en 2011 uitgerust met apparatuur voor videoconferentie, zo hebben DJI en de Raad voor de Rechtspraak met elkaar afgesproken. Videoconferentie, ook wel 'telehoren' genoemd, maakt het mogelijk verdachten, vreemdelingen en getuigen, maar ook bijvoorbeeld deskundigen in het buitenland op afstand te horen. Hiervoor wordt met speciale apparatuur een directe beeld- en geluidsverbinding tot stand gebracht. Zowel de Directie Bijzondere Voorzieningen als de sector Gevangeniswezen zien veel voordelen in deze manier van werken. Videoconferentie is een moderne manier om de rechtsgang efficiënter te maken. Maar er zijn meer voordelen. Er hoeven bijvoorbeeld minder mensen naar en van de rechtbank vervoerd te worden, wat bijdraagt aan de rust en orde in de inrichtingen en kosten bespaart. Overigens is videoconferentie niet voor elke zaak of situatie geschikt. Vaak blijkt het toch nodig dat

rechters en verdachten elkaar persoonlijk zien. 'Telehoren' is vooral geschikt voor relatief eenvoudige zaken. De detentieboot in Dordrecht en de rechtbank in Maastricht beten vorig jaar de spits af: de (positieve) ervaringen die zij inmiddels opdeden met videoconferentie, worden gebruikt voor de verdere ontwikkeling van deze vorm van 'horen'.

Internationale Organisatie voor Migratie

Een vreemdeling die niet in Nederland mag blijven, moet terug naar het land van herkomst. Dit gebeurt bij voorkeur vrijwillig. Medewerkers van de vaak 'in pandige' ketenpartner Dienst Terugkeer & Vertrek voeren daarom regelmatig gesprekken met vreemdelingen. Voor wie toestemt in zijn vertrek, wordt sinds vorig jaar de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) ingeschakeld. Deze organisatie bestaat als sinds 1951 en heeft een wereldwijd netwerk opgebouwd met vertegenwoordigingen in 120 landen. IOM is onafhankelijk en ondersteunt migranten in Nederland die vrijwillig terugkeren naar hun land van herkomst. Dit doet ze onder meer door samen met de vreemdeling te kijken naar zijn toekomstperspectief, door (vervangende) reisdocumenten aan te vragen of door het ticket naar de eindbestemming te betalen. Ook zet de IOM zich in om te regelen dat de vreemdeling zonder begeleiding van autoriteiten kan reizen of juist begeleid wordt bij aankomst in het land van herkomst.

Beveiligde Rechtbank in Zeist

Detentiecentrum Zeist herbergt vanaf medio 2009 niet alleen vreemdelingen maar ook de derde extra beveiligde zittingszaal in Nederland. Het centrum beschikte al over deze zaal, die eind jaren negentig werd ingericht voor het Lockerbie-proces. De goede beveiligingsmogelijkheden waren aanleiding om het detentiecentrum te vragen de ruimte permanent ter beschikking te stellen aan de rechtbank. De zaal zal dienst doen als nevenzittingszaal en wordt dus alleen gebruikt voor speciale zittingen. Het gaat dan om processen waarbij een grote groep verdachten terecht staat. Ook bij strafzaken met grote risico's,

waarvoor strenge veiligheidsmaatregelen in de omgeving van de zittingszaal nodig zijn, kan de zaal worden ingezet. Op 27 september 2008 is er een proefzitting gehouden, waarbij de risico's en veiligheidsaspecten in kaart werden gebracht. Detentiecentrum Zeist ligt vrij afgelegen en vlakbij de snelweg A28. Het bereiken en verlaten van de rechtbank is daarom goed te beveiligen. Er zijn bovendien nauwelijks omwonenden, waardoor de overlast tot een minimum beperkt blijft. De zaal wordt omgebouwd naar de eisen van de Nederlandse rechtspraak. In een aan de zittingszaal belendend perceel wordt het aantal ophoudcellen uitgebreid.

Publiek Private Samenwerking Nieuwbouw Detentiecentrum Rotterdam

De nieuwbouw van het Detentiecentrum Rotterdam is een mijlpaal. Er is voor het eerst in de geschiedenis van DJI sprake van een publiek private samenwerking (PPS) voor de bouw van een justitiële inrichting. Een PPS is een samenwerkingsvorm tussen overheid en bedrijfsleven waarbij ze samen een project realiseren. Taken en risico's zijn daarbij verdeeld en ieder draagt een eigen verantwoordelijkheid. In de aanbesteding van de nieuwbouw zijn het ontwerpen, bouwen, financieren, onderhouden en operationeel houden van het gebouw opgenomen. Het contract beslaat vijfentwintig jaar. De keuze voor deze innovatieve vorm van samenwerking en het veelomvattende contract dat daarbij hoort, levert ook financiële voordelen op. De kosten zijn lager doordat alle diensten door één partij – de PPS – gezamenlijk worden ontworpen, gefinancierd, uitgevoerd en geëxploiteerd. Het detentiecentrum zal in 2010 klaar zijn en plaats bieden aan maximaal 576 vreemdelingen. Ook het ontwerp en de bouw van 95 werkplekken, 210 parkeerplaatsen en een rijwielstalling met 50 plaatsen behoort tot de opdracht. Het nieuwe detentiecentrum in Rotterdam biedt straks extra capaciteit die de tijdelijke detentiecentra in Rotterdam en Dordrecht kan vervangen.

‘Ons wekelijks overleg levert ook voordelen op voor de vreemdeling. Bijvoorbeeld nieuwe bezoekmogelijkheden in het weekend.’

‘Het prettige is dat we de procedures afstemmen. Dat maakt de uitvoering van onze taken, die best complex zijn, eenvoudiger.’

Richard Pieterse, manager Directie Bewaring, Dienst Terugkeer & Vertrek

‘Het unieke van deze samenwerking is dat we de processen van twee afzonderlijke organisaties in elkaar vlechten.’

Eric Witkamp, plaatsvervangend directeur Detentiecentrum Zaandam

Richard

Eric

Eric Witkamp is sinds mei 2008 plaatsvervangend locatiedirecteur van detentiecentrum Zaandam. Hij heeft de medewerkers van het platform onder zijn hoede en de vreemdelingen die er verblijven. Dat zijn er maximaal 576. Het merendeel gaat na verloop van tijd naar het uitzetcentrum op luchthaven Schiphol of Rotterdam. Maar een deel van de vreemdelingen vertrekt vrijwillig vanuit het detentiecentrum Zaandam naar het land van herkomst, met hulp van de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM). Richard Pieterse is manager bij de directie Bewaring van de Dienst Terugkeer & Vertrek (DT&V). Deze dienst is in 2007 in het leven geroepen om het vertrekproces van vreemdelingen vanuit een centrale dienst zorgvuldig, waardig en tijdig te laten verlopen. De DT&V valt direct onder het ministerie van Justitie en maakt dus geen deel uit van de Dienst Justitiële Inrichtingen. De samenwerking tussen de medewerkers van het detentieplatform en de DT&V heeft als doel het bewaringsproces goed te laten verlopen en het vertrek uit Nederland zo goed mogelijk voor te bereiden.

Starten vanaf het nulpunt

Eric: 'Voordat de platforms hier werden aangemeerd, waren mijn voorganger Jantien Leegwater en Richard al regelmatig met elkaar in gesprek over hoe onze organisaties elkaar kunnen versterken. Richard en ik hebben daar een vervolg aan gegeven.'

Richard: 'We kijken beiden graag naar wat beter kan. Onze processen moeten parallel blijven lopen en helder blijven. We hebben beiden oog voor verbetering van de eigen processen en die van de ander.'

Twee processen, één gedachte

Richard: 'Ons werk ligt letterlijk in elkaars verlengde. Kijk, als een vreemdeling wordt opgepakt door de politie of de marechaussee en hij blijkt illegaal of ongewenst te zijn, dan komt hij al snel hier terecht. Of in een van de andere detentiecentra. Eric en zijn medewerkers zorgen voor zijn verblijf hier. Het is onze taak om te zorgen voor een zo soepel mogelijk vertrek van de vreemdeling naar zijn land van herkomst. Het is voor mij dus belangrijk om veel contact met de medewerkers hier te hebben. Er is veel afstemming en informatieoverdracht nodig. Ze kunnen ons helpen aan informatie waarmee wij bijvoorbeeld de afkomst van een vreemdeling kunnen achterhalen.'

Eric: 'In die zin kun je wel spreken van een tamelijk unieke situatie waarbij we twee processen sterk in elkaar gevlochten hebben. Dat was in het begin trouwens voor veel medewerkers van de DT&V best even wennen. Ze waren lang niet allemaal gewend om te werken in een omgeving met hekken, sloten en tralies.'

Richard: 'Meer structuur, meer afspraken, strakkere huisregels. Maar inmiddels weten we niet meer anders.'

Eric: 'Elke week zitten Richard en ik hier aan tafel. We stemmen dan de dagelijkse gang van zaken af. Voor ons is dat inmiddels volstrekt logisch, maar je zou het ook heel anders kunnen zien. Mijn directe opdrachtgever is DJI; Richard valt direct onder het ministerie van Justitie. Maar geredeneerd vanuit onze processen en ons gezamenlijke doel klopt het exact wat we doen.'

Raakvlakken en goede sfeer

Richard: 'Er zijn natuurlijk veel raakvlakken in ons werk. Stel, een vreemdeling heeft een medisch probleem, bijvoorbeeld suikerziekte. Voor het bewaringsproces moet de DT&V dat weten. De juiste medicijnen moeten in huis zijn, de vreemdeling moet geregeld voor controle naar de arts, noem maar op. Maar voor ons betekent zo'n geval net zo goed dat we een aantal zaken in gang moeten zetten. Het uitzetcentrum moet ervan op de hoogte zijn, voor de reis moeten de medicijnen geregeld zijn en misschien geldt dat ook voor opvang in het land van herkomst. Over zulke zaken hebben we veelvuldig overleg met alle betrokkenen.'

Eric: 'Je kunt daar nog wel wat aan toevoegen, in meer algemene zin. Het is bijvoorbeeld ook belangrijk om te zorgen voor een zo goed mogelijke sfeer hier. Vreemdelingen zitten hier niet omdat ze het leuk vinden, maar wij kunnen er wel voor zorgen dat ze respectvol behandeld worden. Gewoon van mens tot mens. Daar moet de vreemdeling dan natuurlijk wel zelf aan willen meewerken.'

Richard: 'Als de sfeer goed is, wordt ons werk vaak makkelijker. Vreemdelingen zijn dan ook meer bereid om met je in gesprek te gaan. En hoe meer wij van iemand weten, hoe beter en vaak ook sneller we het terugkeerproces kunnen afhandelen. Als het even kan werken we toe naar vrijwillige terugkeer. Daarvoor werken we samen met de Internationale Organisatie voor Migratie. Die houdt ook kantoor hier op de platforms in Zaandam. Er is een categorie vreemdelingen die daar zeker voor open staat.'

Identiteit achterhalen

Eric: 'Vreemdelingen zitten hier gemiddeld viereneenhalve maand. In die periode worden ze ongeveer één keer per maand gehoord. Die gesprekken zijn erg belangrijk, omdat het dan gaat om hun identiteit en eventuele terugkeer. De meeste vreemdelingen hebben geen papieren. Dus is de kunst te achterhalen wie ze zijn en waar ze vandaan komen.'

Richard: 'Dat betekent overigens niet dat iedereen deze vreemdelingen hierover mag bevragen. De medewerkers van de detentieplatforms mogen zich er niet mee bezighouden. Het kan wel zijn dat ze bij binnenkomst van de vreemdeling, wanneer zijn spullen in opslag worden genomen, materiaal tegenkomen dat kan helpen om zijn identiteit vast te stellen. Als iemand bijvoorbeeld een treinkaartje Madrid-Parijs op zak heeft, is dat voor ons een aanknopingspunt. Met zo'n gegeven kun je een gesprek gaan voeren. Zo zijn er veel zaken die ons kunnen helpen om iemands identiteit te achterhalen. We zijn nu aan het kijken of we de DJI-medewerkers kunnen trainen om meer attent te zijn op dat soort zaken. Maar dat is nog in een pril stadium. Medewerkers van de DT&V mogen niet zomaar de spullen van de vreemdeling doorzoeken, daarvoor moeten we eerst toestemming vragen.'

Eric: 'Het voorbeeld van Richard geeft goed aan hoezeer onze processen op elkaar aansluiten en vaak zelfs overlappen. Eigenlijk gaat de samenwerking spelenderwijs en zijn we voortdurend aan het bijsturen en aanscherpen. Richard gaat binnenkort een presentatie geven aan de medewerkers die op de badafdeling werken, over wat zij kunnen doen om de medewerkers van Richard te helpen bij het onderzoek naar iemands identiteit.'

Corporate thema's

Maatschappelijke ontwikkelingen en politieke besluitvorming vertalen zich vaak in corporate thema's. Meestal worden deze door het hoofdkantoor van DJI op de kaart gezet. Als agent-schap van het Ministerie van Justitie krijgt DJI jaarlijks een budget toegewezen en worden afspraken gemaakt over de door DJI te leveren prestaties. Zo is DJI in 2008 nauw betrokken geweest bij de ontwikkeling van de nieuwe huisstijl voor de rijksoverheid en zijn de eerste voorbereidingen voor de implementatie binnen DJI gestart.

Corporate thema's

Een keur van thema's, projecten en gebeurtenissen hielden in 2008 het hoofdkantoor en de landelijke diensten bezig. Hieronder een toelichting op een aantal daarvan. Het betreft slechts een selectie: een totaaloverzicht bieden van alles wat zich op 'corporate niveau' afspeelt, is onmogelijk, daar is het aantal ontwikkelingen te omvangrijk voor.

Opening virtuele jeugdinrichting 'Kansrijk'

Op 17 mei 2008 opende staatssecretaris Albayrak de virtuele jeugdinrichting 'Kansrijk'. Via de website www.dejeugdinrichting.nl kan de bezoeker een kijkje nemen binnen haar muren. Met de virtuele jeugdinrichting 'Kansrijk' wil DJI een realistisch beeld geven van het leven binnen een justitiële jeugdinrichting. Dat is nodig omdat blijkt dat veel jongeren die in een jeugdinrichting terecht komen vooraf een onvolledig of vertekend beeld hebben. Ook ouders kunnen van te voren moeilijk inschatten waar hun kind terecht komt. Daarnaast is de website ook interessant voor ketenpartners, scholieren en potentiële medewerkers. Er is gekozen voor een zeer visuele en interactieve site omdat jongeren communicatie in deze vorm het makkelijkst tot zich nemen. De bezoeker bekijkt alles door de ogen van een jongere die in de jeugdinrichting is geplaatst. Alle aspecten van het leven in een jeugdinrichting komen aan bod, zoals het dagprogramma, bezoek en contact met de buitenwereld. Veel aandacht is er voor de pedagogische kant van het verblijf in een jeugdinrichting. Zo wordt duidelijk dat er tijdens de periode dat de jongeren vastzitten veel gedaan wordt aan de voorbereidingen op een succesvolle terugkeer in de samenleving. Aspecten zoals onderwijs, therapieën en behandelingen worden goed belicht. Ketenpartners zoals Bureau Jeugdzorg, de politie, de Raad van de Kinderbescherming en Bureau Halt kennen de website ook, zodat zij jongeren vroegtijdig kunnen wijzen op 'Kansrijk'.

Uitbreiding Dienst Geestelijke Verzorging

De Dienst Geestelijke Verzorging is een van de vier landelijke diensten van DJI. Zij

adviseert de politieke en ambtelijke leiding van DJI over de geestelijke verzorging in de inrichtingen. Daarnaast faciliteert zij namens de verschillende zendende instanties de inhoud van de geestelijke verzorging, het personeelsbeleid en de inzet van de geestelijk verzorgers. Dit kunnen predikanten zijn of imams, maar ook een humanist of rabbijn. In 2008 werd de Boeddhistische Unie Nederland erkend als zendende instantie. Dit betekent dat boeddhistische geestelijk verzorgers nu ook als ambtenaar in dienst van DJI binnen de muren van de inrichtingen en klinieken aan de slag kunnen.

De Humanistische Geestelijke Verzorging beleefde het afgelopen jaar haar veertigjarig jubileum en bracht in het kader daarvan het boek 'Zingeving achter tralies' uit. In oktober vierde de justitie-imams samen met het Contactorgaan Moslims en Overheid (CMO) het eenjarig bestaan van het CMO als zendende instantie van de moslim geestelijke verzorging. Een opsteker voor DJI in het algemeen en de DGV in het bijzonder was dat de dienst met stip binnenkwam op de achtste plaats in de Diversiteit Top 50, waarvoor in 2006 voor het eerst prijzen werden uitgereikt door de gelijknamige stichting. De 'verbinding met behoud van identiteit' die de DGV hoog in het vaandel heeft, wordt nog eens extra benadrukt doordat de verschillende religies en stromingen hun eigen website hebben gelanceerd, die volgens eenzelfde stramien (en met doorklikmogelijkheden naar elkaar en naar het centrale extranet) zijn opgezet. De URL's van al deze websites starten met www.gevangenis... Aan het woord 'gevangenis' wordt dan respectievelijk rabbijn, imam, pastor, predikant, humanist, boeddhist of pandit (en .nl) toegevoegd.

Integriteit en voorbeeldfunctie

In het najaar van 2008 heeft DJI nieuwe gedragsregels opgesteld. Deze drukken de kernwaarden uit die gelden voor gewenst gedrag van de DJI-medewerkers. Aan de hand van de gedragsregels kunnen ze bijvoorbeeld hun voorbeeldrol richting gedetineerden, jongeren, vreemdelingen of patiënten inhoud geven. De vorige gedragsregels beschreven vooral wat 'ongewenst gedrag' is. In de nieuwe regels

is de focus juist gelegd op gewenst gedrag. Zo is een van de nieuwe uitgangspunten voor gedrag: Uitspreken, Bespreken, Aanspreken en Afspreken (UBAA). Gedragsregels op papier zetten is de eerste stap, deze in de praktijk brengen een tweede. In dit proces is communicatie tussen medewerkers onderling en tussen leiding en ondergeschikten essentieel. Daarom zullen op alle locaties gesprekken worden georganiseerd over wenselijk gedrag binnen de inrichting.

Aangescherpt vervolg op arbeidsmarktcampagne 'Scherpe blik'

Tot in 2006 werven de individuele inrichtingen hun eigen personeel. Dit veranderde met de prijzen winnende arbeidsmarktcampagne 'Scherpe blik'. Door de krachten te bundelen konden er op grotere schaal medewerkers geworven worden voor het werken met gedetineerden. Een tweede doel van de campagne was het verbeteren van het imago van een baan binnen een justitiële inrichting.

Onder het motto 'werken met gedetineerden vraagt om een scherpe blik' werden onder andere beveiligers, groepsleiders en sociotherapeutische medewerkers opgeroepen te solliciteren. De eerste campagne resulteerde in 1.500 aanstellingen. In 2008 kreeg de campagne een vervolg, in aangescherpte vorm. Tijdens de eerste campagne was gebleken dat een deel van de potentiële medewerkers echt op de inhoud en beleving van de functies overtuigd moet worden. Daarom koos men bij het vervolg voor een uitbreiding van het concept: www.unit19.nl. Dit is een fictieve, virtuele penitentiaire inrichting, waar je als bezoeker een dag lang meedraait op de werkvloer. Tijdens die dag word je onderworpen aan allerlei vragen en testen, die uiteraard allemaal weer te maken hebben met die 'scherpe blik'.

Verdere verbetering bedrijfsvoering

Het project Verbetering Bedrijfsvoering, dat startte in 2007, pakte in 2008 de bedrijfsprocessen aan waarvan eerder al was geconstateerd dat ze beter kunnen. Zo is de opzet, administratie en uitvoering van het projectbeheer verbeterd. Projecten

worden nu alle op dezelfde manier ingericht. Ze voldoen bovendien aan dezelfde voorwaarden. Ook de informatievoorziening werd verder verbeterd, op bestuurlijk gebied en op het gebied van planning & control en keteninformatie. In periodieke voortgangsrapportages, gemaakt door de Shared Service Centers, verschaftte het Project Verbetering Bedrijfsvoering steeds duidelijkheid over het stadium waarin de verschillende verbetertrajecten verkeerden. Op deze manier bleven alle betrokkenen goed op de hoogte van het verloop van het project.

Introductie technische hygiënerichtlijnen

Op het gebied van gezondheidszorg was de preventie, opsporing en behandeling van infectieziekten in 2008 een belangrijk thema. Medewerkers en ingeslotenen bevinden zich immers in een omgeving waar mensen 24 uur per dag dicht op elkaar verblijven. Het is daarom van groot belang dat er goede hygiëne regels zijn, dat iedereen die kent en dat ze worden nageleefd. In nauwe samenwerking met het Landelijk Centrum voor Hygiëne en Veiligheid (LCHV) heeft DJI hygiënerichtlijnen opgesteld en op papier gezet. Deze richtlijnen technische hygiënezorg zijn gebaseerd op nationale en internationale wet en regelgeving en gaan vooral over de schoonmaak en het onderhoud van inrichtingen. Worden de regels in acht genomen, dan krijgen besmettelijke ziekten weinig kans zich te ontwikkelen en te verspreiden in de inrichtingen. Bijkomend voordeel is dat een goede schoonmaak en tijdig onderhoud kosten bespaart. Een schone leefomgeving heeft bovendien een gunstige invloed op medicijngebruik, en leidt tot minder onenigheid over de leefomgeving onder gedetineerden.

Arie

Annette

‘BooG helpt om sneller te beslissen over het vervolgt traject voor verdachten. Dat is in het voordeel van alle betrokkenen.’

‘BooG biedt ons als reclassering de kans om sneller te bepalen welke vervolgstappen we moeten zetten met onze cliënten.’

Arie Uyterlinde, vertegenwoordiger 3RO en projectleider BooG

‘Als de reclassering meedoet in BooG krijgen we bij het NIFP nog meer informatie over ontwikkelingen bij wetsovertreders.’

Annette Libau, gebruikerscoördinator BooG, NIFP

Annette Libau is gebruikerscoördinator BooG bij het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP) van DJI. Ze is vanaf het beginstadium betrokken bij de pilot Reclassering BooG (Beslissingsondersteuning onderzoek Geestvermogens). Annette reist het hele land door om medewerkers van de ketenpartners te instrueren in het werken met BooG. Arie Uyterlinde werkt bij de Stichting verslavingsreclassering GGZ. Hij is als vertegenwoordiger van de drie reclasseringsorganisaties (3RO) en projectleider nauw betrokken bij de ontwikkeling en implementatie van BooG. Met deze methode kunnen de betrokken ketenpartners tot een besluit komen over het doen van onderzoek naar de geestvermogens van een verdachte. Door het gebruik van BooG is voor alle betrokkenen zichtbaar waarom een onderzoek al dan niet nodig is; BooG laat ook zien welke argumenten de betrokkenen aanvoeren. Als de pilot voor de reclassering een succes is, en de meerwaarde naast de eigen diagnose-instrumenten duidelijk, is de kans reëel dat er ook een versie voor de reclasseringsmedewerkers komt.

Experts beslissen

Annette: 'Uit promotieonderzoek van Wim van Kordelaar, portefeuillehouder Rapportagebemiddeling van het NIFP, bleek dat er grote verschillen waren tussen de negentien arrondissementen over de besluiten om de geestvermogens van een verdachte te onderzoeken. Daarnaast verschillen het type onderzoek en de uiteindelijke maatregelen, zoals (TBS of PIJ) die werden opgelegd. Om dat te verbeteren is BooG ontwikkeld. BooG is een expertsysteem dat wordt gevoed met informatie die deskundigen in het systeem zetten. Het gaat om informatie die voor iedereen belangrijk is en specifiek voor de verschillende ketenpartners van belang is. De reclassering moet bijvoorbeeld weten of er sprake is van hulp meteen na de arrestatie. In alle gevallen geldt: hoe eerder er een besluit wordt genomen over onderzoek naar de geestvermogens van een verdachte, hoe beter. Er kan bijvoorbeeld aan het licht komen dat de verdachte een lichte verstandelijke handicap heeft.'

Arie: 'De Staatssecretaris vroeg of wij ons als reclasseringsorganisaties wilden aansluiten op BooG. We hebben toen binnen de drie reclasseringsorganisaties gekeken of dit meerwaarde voor ons zou hebben. Het antwoord was 'in principe ja'. Vooral cliënten met lichtere delicten, maar met risico op recidive vanuit hun geestestoestand komen nu te laat in beeld bij het NIFP. We hebben samen met het NIFP de bestaande vragen bekeken en zijn gaan inventariseren welke aanvullende vragen nodig waren. Uiteindelijk kwamen we uit op een lijst met zesendertig vragen. Die hebben we gebruikt in de pilot. Wij passen de BooG toe in de vroeghulp. Dat houdt in dat we meteen na de invezekeringstelling al een eerste inschatting willen maken over de persoon en het recidiverisico. Soms hebben de problemen ook een achtergrond die te maken heeft met de geestvermogens van de verdachte. We gebruiken de lijst om dat op het spoor te komen en de officier van justitie hierover te informeren.'

Eerste fase expertsysteem

Arie: 'We hebben de eerste fase van het werken met BooG achter de rug. De formulieren werden handmatig ingevuld. Op basis

van de ingevulde formulieren zijn we aan de slag gegaan met het ontwikkelen van de rekenmodule. Als die is afgerond, gaan we onze directie adviseren of integratie in het BooG-systeem voor ons een meerwaarde heeft.'

Annette: 'Het mooie van BooG is dat je ook de afwegingen van bijvoorbeeld de rechter-commissaris, de officier van justitie en het NIFP kunt raadplegen. Zo krijg je als medewerker van een ketenpartnerorganisatie dus direct inzicht in de afwegingen van de andere ketenpartners. In dat opzicht heeft BooG zijn meerwaarde echt al bewezen. Het bevordert ook de interactie tussen de partijen.'

Arie: 'Maar het belangrijkste is toch dat BooG helpt om snel een besluit te nemen over verder onderzoek. Dat is echt in het voordeel van de verdachte. Bovendien helpt BooG op die manier ook om tempo in de rechtsgang te houden. We kunnen trouwens vanuit de reclassering ook direct in BooG aangeven dat wij een onderzoek naar de geestvermogens noodzakelijk vinden. Bijvoorbeeld omdat wij de verdachte al kennen als een stelselmatig dader.'

Belangrijke signaalfunctie

Annette: 'BooG is voor alle ketenpartners ook een instrument waarmee ze belangrijke signalen kunnen oppikken. In die zin zorgt BooG voor informatie die veel verder gaat dan alleen een beslissing over wel of geen onderzoek naar geestvermogens. Zo zou het Openbaar Ministerie bijvoorbeeld iets kunnen doen met informatie waaruit blijkt dat de groep ernstig problematische verdachten toeneemt die een licht vergrijp heeft gepleegd. De reclasseringsorganisaties kunnen de informatie uit BooG kruisen met de informatie uit hun eigen cliëntvolgsystemen.'

Arie: 'Dat laatste is zeker belangrijk. Zo kun je bijvoorbeeld de 'wandellende tijdbommen', de mensen van wie je weet dat ze vroeg of laat weer de fout ingaan, snel in beeld krijgen. Als reclassering kunnen we dan ook ingrijpen voordat er echt iets gebeurt. Het helpt ons ook om mensen in een zo vroeg mogelijk stadium uit hun criminele loopbaan te halen. Op die manier draagt BooG, doordat de reclasseringorganisaties eraan meedoen, ook bij aan onze preventieve functie.'

Scherpere argumentatie

Arie: 'BooG geeft ook ruimte voor je intuïtie. Vanuit je eigen rol in de strafrechtketen geef je een professioneel oordeel. Dat heb je gewikt en gewogen. De andere betrokkenen zien hoe jij tot je beslissing bent gekomen. Ze krijgen zicht op de context, de omstandigheden van zowel de verdachte als van het delict.'

Annette: 'BooG geeft je nu inzicht in alle belangrijke informatie over de beslissing. Bovendien blijkt dat het aantal multidisciplinaire rapportages is teruggelopen sinds het gebruik van BooG. Daarmee is het ook financieel aantrekkelijk.'

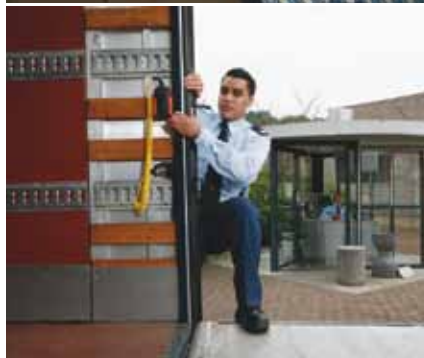
Arie: 'Voor ons als reclassering werkt het echt sneller. We kunnen er al vanuit een eerste contact met een verdachte mee aan de slag. En de documentatie is goed. Vaak zien we cliënten voor verschillende delicten. We krijgen via BooG ook meteen informatie waarmee we zo iemand kunnen volgen. Doordat je kunt zien wat de officier met je advies doet en wat het NIFP uiteindelijk voor rapportage opmaakt. Je vindt elkaar op deze manier veel sneller.'

Veiligheid voorop!

Veiligheid is een belangrijk thema binnen de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI). Het moet veilig zijn in 'eigen huis'. Dit betekent (brand)veilige gebouwen, goed opgeleide en geoefende medewerkers en justitiabelen en bezoekers die weten wat ze moeten doen als zich een calamiteit voordoet. Veilig werken en veilig leven: wie wil dat nou niet? Voor de DJI is het één van haar kerntaken. In 2008 heeft DJI haar visie op interne veiligheid op schrift gesteld. In het visiestuk staat een aantal veiligheidsregels geformuleerd die gezamenlijk een belangrijke bijdrage leveren aan een veilig werk- en leefklimaat binnen heel DJI. Eind 2008 is bij DJI bovendien een nieuwe manier geïntroduceerd om de Bedrijfshulpverlening (BHV) te organiseren. Dit houdt in dat er in elke inrichting een brandveiligheidsanalyse van de situatie wordt gemaakt. Daarna wordt gekeken naar de specifieke taken van de bedrijfshulpverleners, in relatie tot de geconstateerde risico's. Uiteindelijk levert dit proces in elke inrichting een passende BHV-organisatie op. DJI laat hiermee het oude rekenmodel van één BHV'er per 50 aanwezigen los. De nieuwe BHV-visie is het laatste grote actiepunt dat de Tweede Kamer uitgevoerd wilde zien na de brand in het cellencomplex van Schiphol. Eind 2009 moet de nieuwe BHV-organisatie staan.

NIFP verbetert kwaliteit Pro Justitia Rapportage

Een rapportage Pro Justitia is een onderzoek naar de persoon van de verdachte, in opdracht van de rechter-commissaris of officier van justitie. De vragen bij een PJ-onderzoek zijn: was/is er een stoornis, was die van zodanig van invloed op de delictpleging dat daar bij de berechting rekening mee moet worden gehouden, hoe zijn de herhalingskansen en wat kan daaraan gedaan worden? Na een aantal jaren van stijging is het aantal rapportages de afgelopen jaren gestabiliseerd en zelfs wat afgenomen. De meeste onderzoeken (7500) worden op freelance basis uitgevoerd door onafhankelijke psychiaters en psychologen, die forensisch deskundig zijn. Deze worden door het NIFP geselecteerd, (bij)geschoold en voorgedragen voor benoeming in zaken die passen bij hun

kennis en ervaring. Een beperkt aantal onderzoeken (235) wordt door deskundigen van het NIFP zelf gedaan; dat zijn de klinische rapportages van het Pieter Baan Centrum. In 2008 is het NIFP nauwer gaan samenwerken met de verschillende ketenpartners: de Vereniging voor Rapporteurs, de Raad voor de Rechtspraak, het Openbaar Ministerie, de Raad voor de Kinderbescherming en de reclassering. Ook werden de mogelijkheden van dienstverlening aan advocaten verkend. Doel van de samenwerking is het verhogen van de kwaliteit van de rapportage Pro Justitia.

De samenwerking heeft betrekking op een viertal deelgebieden. Het eerste is dat van het onderzoek Pro Justitia dat ingaat op de ontwikkeling van zogeheten best practices voor forensisch psychologisch en psychiatrisch onderzoek. Het tweede is de ontwikkeling van een best practice 'rapportagebemiddeling' voor alle vestigingen van het NIFP. Het derde deelgebied betreft het maken van overeenkomsten met individuele rapporteurs, om kwalitatieve en kwantitatieve afspraken over en weer te kunnen maken. Tot slot zijn in 2008 stappen gezet om in het kader van de Wet deskundigen in strafzaken samen met de rechterlijke macht, het Nederlands Forensisch Instituut, het Openbaar Ministerie en de advocatuur het Nederlands Register voor Gerechtelijk Deskundigen te ontwikkelen.

Maatwerk in vervoer en beveiliging

De Dienst Vervoer & Ondersteuning is de landelijke dienst van DJI die het vervoer van arrestanten, gedetineerden, tbs'ers en vreemdelingen verzorgt. De dienst transporteert ook goederen en penitentiaire dossiers voor Justitie. Daarnaast detachert DV&O beveiligingsmedewerkers ter ondersteuning van organisaties die met Justitie verbonden zijn en springt de dienst bij als er een calamiteit plaatsvindt in een van de inrichtingen. Vervoer en beveiliging zijn kritische factoren. Veiligheid staat altijd voorop tijdens het transport. Veilig in de betekenis dat de gedetineerde onderweg niets overkomt, maar ook in die zin dat de maatschappij beschermd is tegen ontsnapingen. Een correcte behandeling van de justitiabele is van groot belang. Vandaar dat

de DV&O zich in 2008 nog verder heeft geconcentreerd op het bieden van maatwerk.

In dit jaar zijn in totaal 10 miljoen kilometers gemaakt door de speciale voertuigen die de dienst inzet voor het vervoer van gedetineerden. De Landelijke Bijzondere Bijstandseenheid begeleidde 750 beveiligde tbs-verloven en het kwam in totaal 380 keer voor dat medewerkers van deze eenheid een ziekenhuisbewaking moesten uitvoeren. Een nieuwe ploeg medewerkers versterkte de gelederen van het Bijzonder Ondersteuningsteam (BOT). Tegelijkertijd werd het wagenpark uitgebreid met vier nieuwe pantservoertuigen, speciaal voor DV&O-taken toegerust.

DJI over de grens

Individuele DJI'ers die, uit liefde voor hun vak of uit nieuwsgierigheid, tijdens hun vakantie penitentiaire inrichtingen in het buitenland bezochten, waren er altijd al. En uit die bezoeken vloeiden niet zelden internationale projecten voort. In 2008 is een begin gemaakt met het structureren van al deze initiatieven. Ook is er een buitenlandbeleid ontwikkeld. Er wordt intensief samengewerkt met andere partijen, zoals verschillende ministeries en de Wereldgezondheidsorganisatie. Van haar ervaringen in het buitenland leert DJI altijd wel wat, maar ze brengt vooral ook veel. Zo helpen medewerkers uit het gevangeniswezen, in het kader van de MATRA-projecten van het ministerie van Buitenlandse Zaken, zusterorganisaties in Kroatië bij het verbeteren van de bedrijfsvoering. In Bulgarije draagt de sector JJI van DJI haar steentje bij aan het verbeteren van het pedagogische klimaat in jeugdinstellingen. En in Turkije werken vertegenwoordigers van beide sectoren onder meer aan een betere behandeling van vrouwen en jongeren in detentie. Andersom verschaft de manier waarop arbeid in Turkse gevangenissen wordt ingezet, kennis en aanknopingspunten waar DJI binnen haar eigen organisatie weer iets mee kan.

Een ander voorbeeld zijn de activiteiten van de afdeling Beleidsontwikkeling in het kader van het WHO Health in Prisons Project (HIPPP) van de

Wereldgezondheidsorganisatie. Medewerkers van deze afdeling waren onder andere betrokken bij het organiseren van de jaarlijkse internationale WHO-HIPP conferentie in Kiev, die als thema 'vrouwen en gezondheid in detentie' had. Een unitdirecteur van PI Ter Peel hield er een lezing over de manier waarop haar inrichting omgaat met moeders en kinderen. Deze, maar ook andere presentaties en publicaties over de Nederlandse gezondheidszorg in detentie, leiden regelmatig tot informatieaanvragen en werkbezoeken.

DJI op Bonaire

Een bijzondere, structurele overzeese samenwerking betreft de modernisering van het gevangeniswezen op Bonaire. Dit gebeurt in voorbereiding op de nieuwe staatkundige verhouding tussen Nederland en de Antillen en naar aanleiding van een eerder verschenen rapport van het Committee for the Prevention of Torture (CPT).

De BES-eilanden (Bonaire, Sint Eustatius en Saba) worden bijzondere Nederlandse gemeenten, wat betekent dat ook de penitentiaire inrichtingen op de eilanden rechtstreeks onder DJI gaan vallen. Vooruitlopend op deze nieuwe situatie reisde in het najaar van 2008 de eerste groep Penitentiair Inrichtingswerkers (PIW'ers) naar Bonaire. Ze zijn daar een half jaar gedetacheerd om samen met overzeese collega's het Huis van Bewaring te verbouwen, zodat deze aan de CPT-normen voldoet. Tegelijkertijd helpen ze een structurele kwaliteitsverbetering tot stand te brengen.

‘We hebben enorm veel opgestoken van deze omvangrijke praktijk-oefening. Zo hebben we gevoeld hoe essentieel de informatievoorziening is.’

‘We hebben besloten om elkaar meer te gaan opzoeken, meer kennis en inzichten te delen. Onze procedures zijn nu beter afgestemd op die van de PI.’

Theo Cuijpers, senior medewerker risicobeheersing Brandweer Zutphen

‘Beslissingen nemen onder druk dat lukt wel, maar de communicatie tussen de verschillende beslissers kan beter. Dat weten we nu.’

André Aarntzen, locatiedirecteur PI Ooyerhoek

Theo

André

André Aarntzen is locatiedirecteur van de penitentiaire inrichtingen Ooyerhoek en De Kruisberg van PI Achterhoek. Hij is verantwoordelijk voor de dagelijkse gang van zaken op beide locaties. Bij calamiteiten is André degene die de beslissingen neemt. Theo Cuijpers werkt bij de Brandweer in Zutphen. Hij weet als specialist veel van de risico's die ontstaan bij calamiteiten. André Aarntzen en Theo Cuijpers waren beiden nauw betrokken bij de grote calamiteitenoefening in de Ooyerhoek. Niet alleen bij de 'ramp' zelf, maar ook bij de voorbereidingen en de uitgebreide evaluatie. Het was de eerste keer dat er een oefening op deze grote schaal werd gedaan vanuit DJI. De crisistaf van de inrichting en de brandweer deden mee, maar ook de Geneeskundige Hulpverlening bij Ongevallen en Rampen (GHOR), Dienst Vervoer en Ondersteuning van DJI, de politie, ambulancepersoneel, Veiligheidsregio Noord- en Oost-Gelderland, gemeente Zutphen, het Openbaar Ministerie en de voorlichters van DJI. Voor alle betrokkenen was het een ervaring die geleid heeft tot verbeteringen in de processen en de samenwerking.

Oefening baart kunst

Theo: 'Het was de wens van de penitentiaire inrichting om een oefening te doen die veel meer vroeg dan alleen de inzet van de eigen crisistaf. Daarom hebben we een denktank samengesteld met daarin medewerkers uit alle deelnemende organisaties. Daar is het fundament voor de oefening gelegd.'

André: 'Ik was betrokken als crisismanager. Het begon als volgt. In de buurt van Zutphen is een grote show met heteluchtballonnen. Een fascinerend schouwspel dat door de media wordt gevolgd met onder andere een helikopter. Dat toestel komt in botsing met een van de ballonnen. De helikopter crasht bovenop de Mazda-garage hier vlak in de buurt. De ballon stort neer op het binnenterrein van onze gevangenis.'

Theo: 'Terwijl iedereen wordt gealarmeerd, en de hulpdiensten richting penitentiaire inrichting en garage rijden, volgen nog een paar calamiteiten. Zo maakt een gedetineerde gebruik van alle consternatie en weet een personeelslid te gijzelen. Ook breekt er brand uit in de inrichting. En zo hadden nog een paar troeven in onze mouw waarmee we de druk op het beleidsteam en de beslissers konden opvoeren.'

Slutelwoord: communicatie

André: 'Ik ben erg blij dat onze mensen heel goed in staat blijken te zijn zelf na te denken en op de goede manier automatisch te handelen. Ze kennen de procedures en passen die direct toe als het nodig is. Dat geeft mij, nog meer dan voorheen, een groot gevoel van veiligheid. Maar de communicatie tussen de verschillende beleids- en bestuursteams kan beter. Bovendien zijn er nogal eens verschillen in het taalgebruik. Veiligheid betekent voor de brandweer iets anders dan voor het operationeel crisiscentrum in Apeldoorn en wij verstaan er wéér iets anders onder.'

Theo: 'Toen we de druk opvoerden door meerdere calamiteiten tegelijkertijd te laten plaatsvinden, kwam de communicatie ook onder druk te staan. Technisch waren er eigenlijk nauwelijks problemen; dat liep gesmeerd. Maar er ontstonden 'eilanden' waar beslissingen werden genomen die niet verder werden

gecommuniceerd. Een gevolg van de snel veranderende omstandigheden, van de soms slecht bereikbare andere deelnemers en de noodzaak om direct beslissingen te moeten nemen.'

André: 'Als er iemand wordt gegijzeld, gelden duidelijke procedures. Alle gedetineerden gaan meteen achter de deur. Maar wat als er op dat moment ook brand uitbreekt? In het uiterste geval moet je dan kiezen voor het risico van het individu ten opzichte van de gevaren die een grote groep loopt. Daarom maakte ik ook een heldere keuze toen het gebeurde: eerst de gedetineerden in veiligheid brengen. Die afweging heb ik bewust gemaakt en kan ik ook onderbouwen.'

Meer zicht op elkaars procedures

Theo: 'Het bleek dat we te weinig zicht hadden op de procedures van de betrokken organisaties. Dat is echt nodig. Dus we zijn nu bezig om alle procedures beter op elkaar af te stemmen.'

André: 'De communicatie schoot soms ook te kort. Zo hoorde ik via het nieuws dat er een gifwolk op de gevangenis af kwam. Terwijl het bestuurscentrum mij daar meteen over had moeten informeren.'

Theo: 'Een ander punt is dat we de vergaderklok moeten afstemmen. Dus als de crisistaf in het hoofdkantoor van DJI bij elkaar zit, moet het operationeel crisiscentrum in Apeldoorn bijvoorbeeld ook op dat moment overleggen. En de communicatielijnen moeten altijd open staan.'

André: 'Partijen mogen in dit soort situaties geen dingen los van elkaar doen. Dat gevaar is maar al te groot natuurlijk, omdat je met zoveel organisaties tegelijk te maken hebt. De regiefunctie is dan uiterst belangrijk. Hetzelfde geldt voor de bereikbaarheid. De mensen die de belangrijke besluiten nemen, moeten op ieder moment advies kunnen krijgen en op de hoogte gebracht worden van de situatie. Je zit in zo'n gevangenis geïsoleerd, maar je mag niet van de buitenwereld afgesloten worden.'

Theo: 'Om je een voorbeeld te geven van onze veranderde denkrant. Wij gingen ervan uit dat de medewerkers van de Ooyerhoek bij een brand wel voor de gedetineerden zouden zorgen en wij ons op de brand konden concentreren. Zo zit de praktijk echter niet in elkaar. Daar moet je dus over praten en dat hebben wij inmiddels uitvoerig gedaan.'

André: 'Wij hebben de brandweer uitvoerig geïnformeerd over ons gijzelingsbeleid. Mocht er bij ons brand uitbreken, wat hopelijk niet gebeurt, dan ben ik ervan overtuigd dat de brandweermensen op een andere manier naar de gevangenis toe gaan. Het bewustzijn is groter.'

Goed uitgetest

André: 'Een belangrijk oefendoel was het uittesten van de gezagsverhoudingen. Daar is veel uitgekomen, zowel qua communicatie als qua regie.'

Theo: 'Het was een topdag die we met een goed gevoel hebben afgesloten. Alle diensten hebben goed gedraaid. We weten nu hoe we de operatie moeten opstarten op de plek des onheils. We weten meer van elkaars processen en we accepteren meer van elkaar.'

André: 'We weten nu ook dat we er met één oefening niet zijn. Daarom moeten we herhalen. Dan krijgen we nog meer informatie en inzichten op basis waarvan we ons beleid en onze procedures kunnen aanscherpen. Een voorbeeld: als er nu bij ons brand zou uitbreken, haalt de portier meteen het aanvalsplan uit de kast. Dat ligt dan klaar voor de brandweer.'

Cijfers DJI 2008

Legenda

- DJI** = Dienst Justitiële Inrichtingen
- DBV** = Directie Bijzondere Voorzieningen
- GW** = Sector Gevangeniswezen
- HK** = Hoofdkantoor DJI
- JJI** = Justitiële Jeugdinstellingen
- LD** = Landelijke Diensten
(inclusief Directie Bijzondere Voorzieningen)
- TBS** = TBS-inrichtingen
- M** = Man
- V** = Vrouw
- NIFP** = Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie

1 - Personeel: gemiddeld aantal medewerkers per organisatieonderdeel *

Sector	Medewerkers in aantallen
HK	537
GW incl. DJI Pool	12.205
JJI	2.053
LD	2.900
TBS	908
NIFP	424
DJI Totaal	19.027

* Ultimo stand per december 2008. Bron: PCP/Sap - BW

2 - Personeel: leeftijdsopbouw binnen DJI

Leeftijdsopbouw DJI in percentages per onderdeel

Leeftijdscategorie	HK	GW	JJI	LD	TBS
0 - 19	0 %	1 %	1 %	0 %	1 %
20 - 24	2 %	5 %	7 %	7 %	7 %
25 - 29	8 %	9 %	16 %	15 %	14 %
30 - 34	14 %	10 %	15 %	14 %	13 %
35 - 39	13 %	16 %	19 %	18 %	13 %
40 - 44	12 %	17 %	15 %	16 %	13 %
45 - 49	15 %	17 %	13 %	13 %	15 %
50 - 54	15 %	14 %	9 %	10 %	11 %
55 - 59	16 %	10 %	5 %	6 %	10 %
60 - >	3 %	1 %	1 %	2 %	3 %
Totaal	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Bron: MIP P&O 2008

---

3 - Personeel: verhouding medewerkers man/vrouw in percentages per onderdeel

---

	M	V
HK	50 %	50 %
GW incl. DJI Pool	68 %	32 %
JJI	60 %	40 %
LD	67 %	33 %
TBS	52 %	48 %
NIFP	46 %	54 %
DJI	65 %	35 %

* Bezetting in mensen. Bron: PCP/Sap- BW

---

4 - Personeel: ziekteverzuim binnen DJI 2005-2008

	2005	2006	2007	2008
DJI totaal	8,2 %	7,5 %	7,3 %	7,3 %
Kort verzuim (1-7 dagen)	1,3 %	1,2 %	1,2 %	1,2 %
Middellang verzuim (8-42 dagen)	1,8 %	1,6 %	1,5 %	1,8 %
Lang verzuim (> 42 dagen)	5,1 %	4,7 %	4,5 %	4,3 %

Bron: MIP P&O 2008

---

5 - Totaal aantal ingesloten en tussen 1 januari 2008 en 31 december 2008

	GW strafrechtelijk	JJI	TBS	DBV
Aanwezig op 1 januari 2008	12.252	1.951	1.845	1.729
Instream vanuit vrije maatschappij of ander DJI-onderdeel in 2008 *	41.599	4.220	200	8.510
Totaal aanwezig geweest tussen 1 januari en 31 december 2008	53.851	6.171	2.045	10.239

* Dezelfde personen kunnen meerdere malen instromen. Te denken valt aan detentierecidivisten, maar bijvoorbeeld ook aan personen die vanuit een gevangenis zijn overgeplaatst naar een forensisch psychiatrisch centrum.

---

6 - Instream vanuit vrije maatschappij of ander DJI-onderdeel in 2008*, per sector, naar geslacht

---

Geslacht	GW strafrechtelijk	JJI	TBS	DBV
Man	38.112	3.363	189	7.286
Vrouw	3.487	857	11	1.224
Totaal	41.599	4.220	200	8.510

* Dezelfde personen kunnen meerdere malen instromen. Te denken valt aan detentierecidivisten, maar bijvoorbeeld ook aan personen die vanuit een gevangenis zijn overgeplaatst naar een forensisch psychiatrisch centrum.

7 - Instroom vanuit vrije maatschappij of ander DJI-onderdeel in 2008*, per sector naar leeftijd

Leeftijdsklassen	JJI
< 12 jaar	2
12 t/m 13	245
14 t/m 15	1.279
16 t/m 17	2.465
18 t/m 19	181
20 jaar en ouder	39
Onbekend	9
Totaal	4.220

Leeftijdsklassen	GW strafrechtelijk	TBS	DBV
t/m 19 jaar	2.201	2	509
20 t/m 29 jaar	14.108	62	3.472
30 t/m 39 jaar	12.330	59	2.786
40 t/m 49 jaar	9.026	52	1.279
50 t/m 59 jaar	3.197	19	327
60 jaar en ouder	726	6	70
Onbekend	11	0	67
Totaal	41.599	200	8.510

* Dezelfde personen kunnen meerdere malen instromen. Te denken valt aan detentierecidivisten, maar bijvoorbeeld ook aan personen die vanuit een gevangenis zijn overgeplaatst naar een forensisch psychiatrisch centrum.

8 - Populatie DJI, 2004-2008 (peildatum 30 september)*

	2004	2005	2006	2007	2008
GW strafrechtelijk	14.821	15.206	13.718	12.769	11.934
JJI	2.304	2.383	2.306	2.370	1.619
TBS	1.381	1.471	1.690	1.797	1.883
DBV	1.614	2.394	2.516	1.686	1.602
Totaal	20.120	21.454	20.230	18.622	17.038

* Aantal justitiabelen dat onder de administratieve verantwoordelijkheid valt van DJI. Naast de fysiek aanwezigen betreft het ook justitiabelen die tijdelijk elders verblijven en extramuraal verblijvenden, zoals deelnemers aan penitentiaire programma's en personen die hun straf thuis ondergaan in Elektronische detentie.

9 - Populatie TBS long-stay, 2004-2008 (peildatum 30 september)*

	Aantal
2004	63
2005	63
2006	141
2007	158
2008	176

* Aantallen zijn reeds inbegrepen in tabel 5 onder populatie DForZo (TBS)

---

10 - Aantal deelnemers extramurale detentievormen of trajecten, 2004-2008 (peildatum 30 september)*

	2004	2005	2006	2007	2008
Deelnemers penitentiaire programma's, met en zonder Elektronisch Toezicht	542	671	611	506	431
Elektronische Detentie	222	175	193	170	145
Deelnemers scholings- en training-programma's en proefverlof sector Jeugd	74	87	114	119	103
Proefverlof TBS	130	96	102	94	88

* Met uitzondering van Proefverlof DForZo (TBS) zijn aantallen reeds inbegrepen in tabel 8.

---

11 - Passanten JJI en TBS, 2004-2008 (peildatum 30 september)

	2004	2005	2006	2007	2008
PIJ-passanten wachtend in een opvanginrichting op een plek in een behandelinrichting	38	59	67	47	17
TBS-passanten wachtend in het gevangeniswezen op plaatsing in een TBS-kliniek	198	245	122	157	120

---

12 - Gemiddelde verblijfsduur in maanden op basis van uitstroom, 2007-2008

	2007	2008
GW strafrechtelijk	3,9	3,8
JJI	4,3	4,5
TBS	92,0	101,0
DBV	2,7	2,7

---

13 - Verblijfsduur GW strafrechtelijk op basis van uitstroom 2008

	GW strafrechtelijk
<2 weken	10.889
2 weken - < 1 maand	8.835
1 maand - < 3 maanden	9.600
3 maanden - < 6 maanden	5.102
6 maanden - < 1 jaar	3.753
1 jaar - < 2 jaar	1.476
2 jaar of meer	1.354
Onbekend	818
Totaal	41.827

---

14 - Detentierecive* na ontslag uit een penitentiaire inrichting, 2000-2007

% detentierecive binnen	Ontslagen uit een penitentiaire inrichting in:							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1 jaar	21	22	24	25	25	23	21	21
2 jaar	31	33	35	37	37	34	32	
3 jaar	38	40	43	44	44	41		
4 jaar	43	48	49	48	48			
5 jaar	48	53	52	51				
6 jaar	52	55	54					
7 jaar	54	57						
8 jaar	56							

* Detentierecive: percentage gedetineerden dat na ontslag uit een penitentiaire inrichting opnieuw in een penitentiaire inrichting is ingesloten.

---

15 - Onttrekkingen aan verlof GW strafrechtelijk en TBS, 2004-2008

	2004	2005	2006	2007	2008
GW strafrechtelijk	582	564	461	353	364
TBS	99	73	43	33	28

---

16 - Aantal ontvluchtingen uit gesloten inrichtingen, 2004-2008

	2004	2005	2006	2007	2008
GW strafrechtelijk	7	16	3	4	4
JJI	13	8	12	13	4
TBS	3	0	0	0	1
DBV	14	14	2	3	5
Totaal	37	38	17	20	14

---

17 - Aantal suïcides, 2004-2008

	2004	2005	2006	2007	2008
GW strafrechtelijk	21	20	16	15	12
JJI	0	1	1	2	0
TBS	3	2	3	3	1
DBV	0	1	0	0	0
Totaal	24	24	20	20	13

---

18 - Kosten gevoerd beleid 2008

(bedragen x € 1.000,-)	Begroting 2008	Realisatie 2008
Totale kosten DJI	2.126.573	2.273.527

---

19 - Kostprijs per plaats per dag (x € 1,-) 2006 - 2008

	2006	2007	2008
Gevangeniswezen strafrechtelijk	181	197	208
Extramurale capaciteit (o.a. penitentiaire programma's)	72	72	60
Forensisch Psychiatrische Inrichtingen	446	449	455
Justitiële jeugdinrichtingen (rijk/particulier gemiddeld)	301	326	398
Vreemdelingenbewaring	143	155	159
Uitzetcentra	143	155	159

20 - Gespecificeerde verantwoordingsstaat 2008

Omschrijving (bedragen x € 1.000,-)	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting
Baten			
Opbrengst bestuursdepartement	2.027.099	2.113.263	86.164
Opbrengst overige departementen	-	-	-
Opbrengsten derden	64.964	77.036	12.072
Rentebaten	500	167	-333
Buitengewone baten	9.010	1.128	-7.882
Totaal baten	2.101.573	2.191.594	90.021
Lasten			
<i>Apparaatskosten</i>			
- personele kosten	986.000	1.064.654	78.654
- materiële kosten	1.077.273	1.103.388	26.115
Rentelasten	5.300	2.498	-2.802
<i>Afschrijvingskosten</i>			
- materieel	58.000	60.439	2.439
- immaterieel	-	-	-
Dotaties aan voorzieningen	-	42.548	42.548
Buitengewone lasten	-	-	-
Totaal lasten	2.126.573	2.273.527	146.954
Saldo baten en lasten	-25.000	-81.933	-56.933

Over 2008 heeft DJI een verlies geleden van circa € 82 miljoen. Van dit bedrag was € 25 mln. al als verlies voorzien in de Justitiebegroting 2008. Het verlies kan worden opgevangen binnen de exploitatiereserve van DJI. Het in 2008 geleden verlies wordt in hoofdzaak bepaald doordat voorgenomen tekortbeperkende maatregelen in de uitvoering onvoldoende soelaas boden om opgelegde kortingen en financiële taakstellingen (onder andere via het Regeerakkoord 2007 aan DJI opgelegd) te compenseren. De hier bedoelde financiële problematiek ging bovendien gepaard met een krimpend budget van de sector Gevangeniswezen vanwege een neerwaartse bijstelling van de vraag naar celcapaciteit. Vanwege doorlopende verplichtingen aan personeel kon DJI hier niet direct op inspelen. In de tweede helft van 2008 heeft DJI een selectieve vacature- en externenstop ingesteld. Ook de aan de sector Gevangeniswezen gerelateerde landelijke diensten en het hoofdkantoor kregen in dit kader te maken met krimpende budgetten. Tot slot geldt dat de beschikbare budgetten ook op het gebied van ICT, medische verzorging en personeelsgebonden kosten ontoereikend waren. Begin 2009 is nog een aantal nieuwe maatregelen genomen, waaronder het tijdelijk stopzetten van het grootste deel van de ICT-investeringen, het waar mogelijk temporiseren van huisvestingsprojecten en een efficiëncyslag op het gebied van bedrijfsvoering. De maatregelen moeten ervoor zorgen dat de tekorten niet verder oplopen.

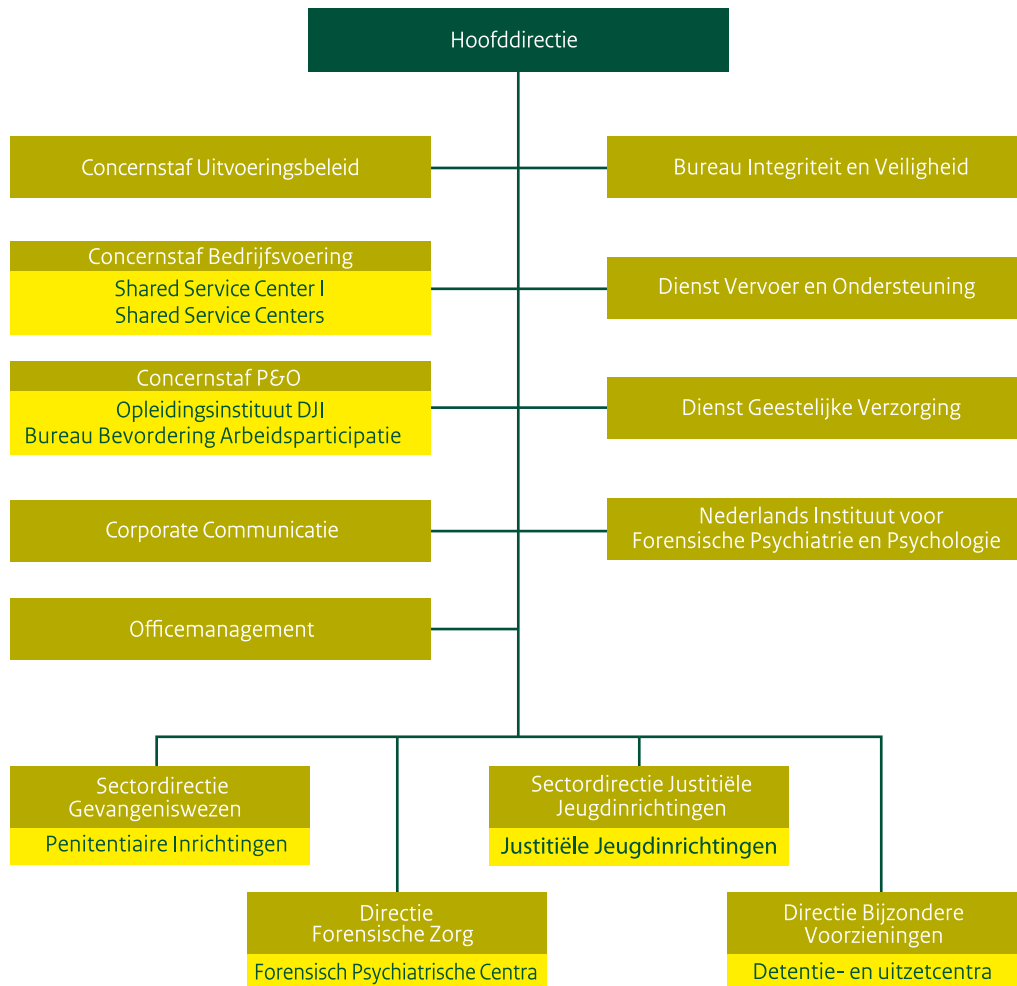
---

21 - Balans per 31 december 2008

(bedragen x € 1.000,-)

	31-12-2008	31-12-2007
Activa		
- installaties en inventarissen	192.619	163.726
- overige materiële vaste activa	13.415	12.636
Vorraden	3.779	4.650
Debiteuren	19.155	13.538
Nog te ontvangen	149.629	165.568
Liquide middelen	86.325	193.264
Totaal activa	464.922	553.382
Passiva		
<i>Eigen vermogen</i>		
- exploitatiereserve	96.876	91.465
- onverdeeld resultaat	-81.933	17.439
Leningen bij het Ministerie van Financiën	66.381	59.022
Voorzieningen	150.303	154.591
Crediteuren	14.420	12.545
Nog te betalen	218.875	218.320
Totaal passiva	464.922	553.382

Colofon

Uitgave

Dienst Justitiële Inrichtingen

Tekst, interviews, concept en vormgeving

Moods & Minds

Redactie

Afdeling Corporate Communicatie

Fotografie bij interviews

Jan-Dirk van der Burg

Fotografie bij verslagtekst

Jan-Dirk van der Burg, Josje Deekens,
Marcel Molle en John Peters

Druk

Koninklijke de Swart, Den Haag

Oplage

4.000

Contactgegevens

Dienst Justitiële Inrichtingen
Afdeling Corporate Communicatie
Postbus 30132, 2500 GC Den Haag
www.dji.nl

Deze brochure is zuiver informatief.
Er kunnen geen rechten aan ontleend worden.
DJI aanvaardt geen aansprakelijkheid voor
eventuele fouten in deze brochure.

© DJI, Den Haag mei 2009

Voor meer informatie of bestellingen
Postbus 51, T 0800 8051